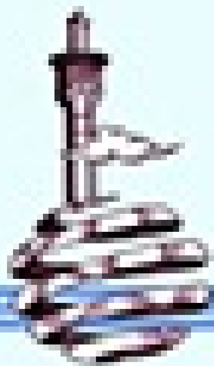

مساجد در عصر ظهور

سید حسن زمانی

بسم الله الرحمن الرحیم

مساجد در عصر ظهور

نویسنده:

حسن زمانی

ناشر چاپی:

بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (علیه السلام)

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فهرست ----- ۵
مساجد در عصر ظهور ----- ۹
مشخصات کتاب ----- ۹
اشاره ----- ۹
فهرست ----- ۱۳
مقدمه ----- ۱۷
بخش اوّل: کلیات ----- ۲۱
اشاره ----- ۲۱
فصل اوّل: واژه شناسی مسجد ----- ۲۲
اشاره ----- ۲۲
الف. معنای مسجد ----- ۲۳
ب. نام مکان های مذهبی ادیان دیگر ----- ۲۴
ج. واژه های مشابه ----- ۲۵
فصل دوّم: مساجد از نگاه قرآن کریم ----- ۳۱
اشاره ----- ۳۱
الف. ارزش مساجد ----- ۳۲
یکم. مساجد خانه خدا ----- ۳۲
دوّم. نخستین خانه مردم ----- ۳۴
سوم. مسجد مکان معراج ----- ۳۵
چهارم. مسجد محل رفت و آمد نیکان ----- ۳۷
ب. هدف از تأسیس مساجد ----- ۳۸
اشاره ----- ۳۸
یکم. پرورش تقوا ----- ۴۰
دوّم. یاد انسان توسط خداوند ----- ۴۲

سوّم. آرامش درونی ۴۴
ج. آباد کردن مساجد ۴۵
یکم. مفهوم آبادانی مساجد ۴۵
دوّم. آبادگران مساجد ۴۹
اشاره ۴۹
۱. ایمان به خداوند و روز رستاخیز ۴۹
۲. برپا داشتن نماز و دادن زکات ۵۱
۳. نهراسیدن جز از خدا ۵۲
د. مقابله با مساجد ضرار ۵۳
اشاره ۵۳
یکم. ویژگی های مساجد ضرار ۵۶
اشاره ۵۶
۱. مساجد ضرار زیان آورند ۵۶
۲. ترویج کفر، هدف مساجد ضرار ۵۷
۳. ایجاد تفرقه میان مسلمانان ۵۷
۴. مساجد ضرار، کمینگاهی برای دشمنان اسلام ۵۷
دوّم. روش مقابله با مسجد ضرار ۵۸
اشاره ۵۸
۱. نماز نخواندن در آن ۵۹
۲. توجه به مسجد قبا ۵۹
۳. تخریب مسجد ضرار ۵۹
ه. مساجد محوری در قرآن کریم ۶۰
اشاره ۶۰
یکم. مسجد الحرام ۶۰
دوّم. مسجد الأقصی ۶۲
و. محتوای برنامه های مساجد ۶۳

بخش دوّم: مساجد در عصر ظهور ---------- ۶۵
اشاره ---------- ۶۵
فصل اوّل: اهميّت دادن حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف به مساجد ---------- ۶۷
اشاره ---------- ۶۷
يكم. آغاز قيام از مسجد الحرام ---------- ۶۸
دوّم. محوريت مساجد در مركز دولت كريمه ---------- ۶۹
فصل دوّم: احيای مساجد در عصر ظهور ---------- ۷۳
اشاره ---------- ۷۳
الف. محور قرار دادن علوم قرآنی در مساجد ---------- ۷۴
ب. سپردن پايگاه های مذهبی به دست اهل ايمان و قطع كردن دست نااهلان از آنها ---------- ۸۰
ج. اصلاح بنای مساجد ---------- ۸۴
د. ساخت مساجد بزرگ ---------- ۸۸
ه. اصلاح مساجد محوری ---------- ۹۲
اشاره ---------- ۹۲
يكم. مسجد الحرام و مسجد النبی ---------- ۹۳
دوّم. مسجد كوفه ---------- ۹۵
خاتمه: احيای مساجد در عصر حاضر ---------- ۹۹
اشاره ---------- ۹۹
مساجد از نگاه امام خمينی رحمه الله ---------- ۱۰۰
درباره مركز امور بودن مساجد ---------- ۱۰۱
معرفی مساجد به عنوان دژهای محكم اسلام ---------- ۱۰۲
مساجد پايه گذار و نگاهدار انقلاب اسلامی ---------- ۱۰۲
ترس دشمن از مساجد ---------- ۱۰۳
تكليف دانستن حفظ و رونق مساجد ---------- ۱۰۴
ترس از بی توجهی به مساجد ---------- ۱۰۵
تاكيد بر سادگی در ساخت مساجد ---------- ۱۰۵

راهکارهای احیای مساجد ----- ۱۰۶
اشاره ----- ۱۰۶
یکم. توجّه به مکان های مذهبی از جهت جغرافیایی ----- ۱۰۶
دوّم. توجّه به مکان های مذهبی از جهت پیرامونی ----- ۱۰۷
سوّم. توجّه به مکان های مذهبی از جهت ساختاری ----- ۱۰۸
چهارم. توجّه به مکان های مذهبی از جهت مدیریّت ----- ۱۰۹
پنجم. توجّه به مکان های مذهبی از جهت برنامه ها ----- ۱۱۰
کتابنامه ----- ۱۱۱
نرم افزارها ----- ۱۱۵
درباره مرکز ----- ۱۱۶

مساجد در عصر ظهور

مشخصات کتاب

سرشناسه:زمانی، سیدحسن، ۱۳۴۹ -

عنوان و نام پدیدآور:مساجد درعصر ظهور/ سیدحسن زمانی؛ برای حوزه علمیه قم، مرکز تخصصی امامت و مهدویت.

مشخصات نشر:قم: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود(عج): بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عج)، مرکز تخصصی امامت و مهدویت، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری:۱۰۸ص.

شابک:۲۰۰۰۰ ریال: ۲-۷۷-۶۲۶۲-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی:فیپا

موضوع:محمدبن حسن (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ق -

موضوع:مسجدها

موضوع:مهدویت—انتظار

شناسه افزوده:بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عج). مرکز تخصصی امامت و مهدویت

رده بندی کنگره ۲۶۱BP/ز۸م۵ ۱۳۹۱

رده بندی دیویی ۲۹۷/۷۵

شماره کتابشناسی ملی۳۰۶۶۰۹۴

ص:۱

اشاره

مساجد در عصر ظهور

سید حسن زمانی

مساجد در عصر ظهور

مؤلف: سید حسن زمانی

ناشر: انتشارات بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود(عج)

نوبت چاپ: اول/زمستان ۱۳۹۱

شابک: ۲-۷۷-۶۲۶۲-۶۰۰-۹۷۸

شمارگان: دو هزار نسخه

قیمت: ۲۰۰۰ تومان

- قم: انتشارات بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود(عج)، مرکز تخصصی مهدویت/ خیابان شهدا/ کوچه آمار(۲۲)/ بن بست شهید علیان/ ص.پ: ۱۱۹ - ۳۷۱۳۵/ همراه: ۰۹۱۰۹۶۷۸۹۱۱/ تلفن: ۷۷۴۹۵۶۵ و ۷۷۳۷۸۰۱(داخلی ۱۱۷و۱۱۶))/۷۸۴۱۱۳۰ (فروش)/ ۷۸۴۱۱۳۱ (مدیریت)/ فاکس:۷۷۳۷۱۶۰ و ۷۷۴۴۲۷۳

- تهران: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود(عج)/ تلفن: ۸۸۹۵۹۰۴۹/ فاکس: ۸۸۹۸۱۳۸۹/ ص.پ:۳۵۵-۱۵۶۵۵

- www.mahdi۳۱۳.com

با قدردانی و تشکر از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته اند:

اعضای محترم شورای کتاب حجج اسلام مجتبی کلباسی، محمدصابر جعفری، مهدی یوسفیان، محمدرضا فؤادیان و آقایان احمد مسعودیان (مدیر داخلی)، عبدا... شریفی (مدیر فروش)، مرتضی دانش طلب (مدیر مالی)، رضا فریدی (صفحه آرا)، عباس فریدی (طراح جلد) و کلیه کسانی که ما را یاری نمودند.

مدیر مسئول انتشارات بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود(عج)

حسین احمدی

بسم الله الرحمن الرحيم

ص:٣

فهرست

مقدمه۷

بخش اوّل: کلیات۱۱

فصل اوّل: واژه شناسی مسجد۱۲

الف. معنای مسجد۱۳

ب. نام مکان های مذهبی ادیان دیگر۱۴

ج. واژه های مشابه۱۵

فصل دوّم: مساجد از نگاه قرآن کریم۲۱

الف. ارزش مساجد۲۲

ب. هدف از تأسیس مساجد۲۸

یکم. پرورش تقوا۳۰

دوّم. یاد انسان توسط خداوند۳۲

سوّم. آرامش درونی۳۴

ج. آباد کردن مساجد۳۵

۱. ایمان به خداوند و روز رستاخیز۳۹

۲. برپا داشتن نماز و دادن زکات۴۱

۳. نهراسیدن جز از خدا۴۲

د. مقابله با مساجد ضرار۴۳

۱. مساجد ضرار زیان آورند۴۶

۲. ترویج کفر، هدف مساجد ضرار۴۷

۳. ایجاد تفرقه میان مسلمانان۴۷

۴. مساجد ضرار، کمینگاهی برای دشمنان اسلام۴۸

۱. نماز نخواندن در آن۴۹

۲. توجه به مسجد قبا۴۹

۳. تخریب مسجد ضرار ۵۰

ص:۵

ه. مساجد محوری در قرآن کریم ۵۰

و. محتوای برنامه های مساجد۵۳

بخش دوّم: مساجد در عصر ظهور۵۷

فصل اوّل: اهمیّت دادن حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به مساجد۵۹

یکم. آغاز قیام از مسجد الحرام۶۰

دوّم. محوریت مساجد در مرکز دولت کریمه۶۱

فصل دوّم: احیای مساجد در عصر ظهور۶۵

الف. محور قرار دادن علوم قرآنی در مساجد۶۶

ب. سپردن پایگاه های مذهبی به دست اهل ایمان و قطع کردن دست نااهلان از آنها۷۲

ج) اصلاح بنای مساجد۷۶

د. ساخت مساجد بزرگ۸۱

ه. اصلاح مساجد محوری۸۴

خاتمه: احیای مساجد در عصر حاضر۹۱

مساجد از نگاه امام خمینی رحمه الله ۹۲

درباره مرکز امور بودن مساجد۹۳

معرفی مساجد به عنوان دژهای محکم اسلام۹۴

مساجد پایه گذار و نگاهدار انقلاب اسلامی۹۴

ترس دشمن از مساجد۹۵

تکلیف دانستن حفظ و رونق مساجد۹۶

ترس از بی توجهی به مساجد۹۷

تاکید بر سادگی در ساخت مساجد۹۷

راهکارهای احیای مساجد۹۸

کتابنامه۱۰۳

نرم افزارها۱۰۷

ص:۶

مقدمه

انسان برای پرستش خدای بلند مرتبه آفریده شده است(۱) تا در پرتو آن به پروردگار نزدیک و صفات خداوندی در او جلوه گر شود و به این وسیله به حیات وکمال همیشگی دست یابد. از طرف دیگر اسلام برای هدایت جمعی انسان ها برنامه مشخصی دارد. برای فراهم شدن زمینه رشد فردی انسان و گسترش فرهنگ دینی در جامعه، داشتن مکان و پایگاه مناسب یکی از محورهای برنامه های دین اسلام است. به عبارت ساده تر هر چند تمام زمین از آن خدای عزیز است و هر جا می توان پروردگار مهربان را عبادت کرد، ولی برای پرورش آدمیان و نهادینه کردن دین در جامعه مکان های مشخصی لازم است تا محور برنامه های دینی قرار گیرند.

می توان گفت: مهمترین پایگاه در ترویج فرهنگ دینی و مبارزه با دشمنان در دین

۱- ذاریات (۵۱)، آیه ۵۶ : « وَ ما خَلَقْتُ جن وَ الْإِنْسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُونِ » ؛ و پریان و آدمیان را جز برای پرستش [خود] نیافریدم.

خاتم پیامبران مساجد است؛ به همین دلیل اوّلین اقدام رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم پس از ورود به مدینه بنای مسجد بود. درباره این موضوع تاریخ نو یسان نقل می کنند:

رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی در سال سیزدهم بعثت وارد مدینه شد ابتدا زمینی را خریداری کرد و همراه یارانش در آن مکان مسجدی را ساختند و سپس برای خود و مهاجرین در اطراف آن خانه هایی بنا کردند.(۱)

ایشان ابتدا آن را بدون سقف و با دیواری اندازه قامت انسان ساختند و وقتی مسلمانان زیاد شدند و از کمبود جا شکایت کردند، مسجد را توسعه دادند و توسعه مسجد چند بار تکرار شد تا اینکه اصحاب از شدّت گرما نالید ند و گفتند: ای رسول خدا؛ اگر اجازه دهی سا یبانی درست کنیم. آن حضرت اجازه دادند و آنان از تنه های درخت خرما، تیرچه و از شاخه و برگ های آن، سا یبانی بر روی مسجد درست کردند، بعد از مدّتی باران آمد و از میان شاخ و برگ ها روی آنان آب می ریخت. یاران پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم از ایشان اجازه

۱- الصحیح فی سیره النبی الاعظم ، ج۳، ص۱۹.

خواستند و گفتند: اگر اجازه دهی سقف را با گل بپو شانیم. ولی رسول گرامی صلی الله علیه و آله در جواب آنان فرمودند: «لا، عریش کعریش موسی؛(۱) نه، سا یبانی چون سایبان حضرت موسی علیه السلام ». آن حضرت تا وقتی زنده بودند مسجد پیامبر صلی الله علیه و آله این گونه بود.

امّا چرا پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله در اوّلین اقدام در مدینه شروع به ساخت مسجد کردند و بعد از آن به فکر مکان مناسبی برای زندگی خود و مهاجرین افتادند؟ برای شناخت جایگاه مسجد در اسلام بهترین منبع قرآن کریم است که فرستاده پروردگار طبق دستورهای آن در جامعه رفتار می کرد.

از نگاهی دیگر در عصر دولت کریمه نیز توجّه خاصی به مساجد می شود و مرکز قیام، سکونت و اداره دولت کریمه مسجد خواهد بود و یاران آن وجود نازنین، مسجد را مرکز نشر علوم قرآن کریم در آن عصر قرار می دهند.

می توان با بهره گیری از این دو نگاه، نگاه واقع بینانه تری نسبت به چگونگی احیا و

۱- کافی، ج۳، ص۲۹۵.

شکوفایی مساجد در عصر حاضر داشت.

در این نوشتار ابتدا جایگاه مسجد از نگاه قرآن کریم بیان می شود، سپس به نقش مساجد در عصر ظهور پرداخته و در خاتمه چگونگی احیای مساجد در عصر حاضر بررسی می شود.

ص:۱۰

بخش اوّل: کلیات

اشاره

ص:۱۱

فصل اوّل: واژه شناسی مسجد

اشاره

ص:۱۲

الف. معنای مسجد

کلمه «مسـجد» از مادّه «سجد» گرفته شده و اسم مکان از این مادّه است و جمع آن «مساجد» می باشد. کلمه مسجد یاد آورنده سجـده در پیشـگاه خـدای عزیز است که اوج نزدیکی بنـده به پروردگـار خویش در سـجده رخ می دهـد. برای مسـجد معانی مختلفی ذکر شـده است که به دو اعتبـار قرار داده شـده انـد یکی به اعتبـار اعضـایی که در سـجده بر زمین نهـاده می شونـد و دیگری به اعتبار زمینی که می توان بر آن سجده کرد.

ابن عباد نویسد: «و المساجد: السـجود و مواضعه من الجسد و الأرض، الواحد: مسجد؛ مقصود از مساجد سجود و مواضع آن از بدن و زمین است و مفرد آن مسجد می باشد(۱).»

ص:۱۳

۱- المحیط فی اللغه ، ج ۷، ص۶.

ب. نام مکان های مذهبی ادیان دیگر

در زمان قبل از اسلام مکان های مذهبی وجود داشته که جایگاه مسجد را در ادیان خود داشتند. آیه ای از سوره حج به نام این مکان ها اشاره کرده است. «الَّذینَ أُخْرِجُوا مِنْ دِیارِهِمْ بِغَیْرِ حَقٍّ إِلاَّ أَنْ یَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَ لَوْ لا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوامِعُ وَ بِیَعٌ وَ صَلَواتٌ وَ مَساجِدُ یُذْکَرُ فیهَا اسْمُ اللَّهِ کَثیراً وَ لَیَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ یَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِیٌّ عَزیزٌ»؛(۱) آنان که به ناروا از دیار خویش رانده شدند تنها به این دلیل که گفتند: پروردگار ما خدای یکتاست. و اگر خداوند برخی از مردم را به برخی باز نمی داشت هر آینه دیرها و کلیساها و کنیسه ها و مسجدها که در آنها نام خدا بسیار یاد می شود ویران می گردید و البته خدا کسی را که [دین] او را یاری کند یاری خواهد کرد، که خدا هر آینه نیرومند و توانای بی همتاست.»

در تفسیر المیزان درباره نام های مکان های مذهبی مطرح شده در آیه آمده است:

۱- حج(۲۲)، آیه ۴۰.

الصوامع جمع صومعه و هی بناء فی أعلاه حده کان یتخذ فی الجبال و البراری و یسکنه الزهاد و المعتزلون من الناس للعباده، و البیع جمع بیعه بکسر الباء معبد الیهود و النصاری، و الصلوات جمع صلاه و هی مصلی الیهود سمی بها تسمیه للمحل باسم الحال؛ کلمه" صوامع" جمع" صومعه" است، و صومعه نام معبدهایی است که برای پرستش، عابدان و تارکان دنیا در بالای کوه ها و در بیابانهای دوردست ساخته می شد، و معمولاً عمارتی نوک تیز و مخروطی داشت. و کلمه" بیع" جمع "بیعه"- به کسر با- است که نام معبد یهود و مسیحیان (کنیسه یا کلیسا) است. و کلمه" صلوات" جمع "صلاه" است که به معنای نمازگاه یهود است و اگر نمازگاه یهود "صلاه" نامیده شده، از باب تسمیه محل به نام حال است.(۱)

ج. واژه های مشابه

علاوه بر کلمه «مسجد» واژه های دیگری در قرآن کریم آمده که مقصود از آنها مکان های عبادت یا مساجد است. آنها عبارتند از؛

ص:۱۵

۱- المیزان فی تفسیر القرآن ، ج ۱۴، ص۳۸۵.

یکم. بیت الله؛ «بیت» به معنای خانه است و مساجد خانه های خدا در روی زمین محسوب می شوند. البته اضافه شدن کلمه «بیت» به نام خداوند اضافه تشریفی و برای بیان اهمیّت این مکان های شریف است. ابن احمد نویسد: «أن طهّرا بیتی للطائفین(۱)، إضافه البیت إلی ضمیر الجلاله للتشریف و التعظیم؛ اضافه کلمه بیت به ضمیر جلاله در آیه برای بیان شرافت و بزرگی و ارج نهادن است(۲).»

در آیه دیگری می خوانیم: «فی بُیُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَ یُذْکرَ فیهَا اسْمُهُ یُسَبِّحُ لَهُ فیها بِالْغُدُوِّ وَ الْآصالِ»؛(۳) (آن چراغ) در خانه هایی است که خدای رخصت داده است که بالا برده و بزرگ داشته شوند و نام وی در آنها یاد شود و او را در آنجا بامدادان و شبانگاهان به پاکی ستایند.» که مقصود از «بیوت» در آیه خانه های پیامبران و اوصیاء و مساجد است که بسیار در آنها یاد خداوند می شود. و می توان حرم انبیا، امامان و امام زادگان که در

۱- بقره(۲)، آیه۱۲۵.

۲- الطراز الأول و الکناز ، ج ۳، ص۱۹۲.

۳- نور(۲۴)، آیه۳۶.

آنها خداوند بسیار یاد می شود را مصداقی برای آیه دانست.

طریحی می نویسد:

و البیوت قیل هی المساجد و قیل هی بیوت الأنبیاء و روی عنه لما قرأ هذه الآیه سئل أی بیوت هذه؟ قال: بیوت الأنبیاء. فقام أبو بکر و قال: یا رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ؛ هذا البیت منها و أشار إلی بیت علی علیه السلام و فاطمه علیها السلام؟ قال: نعم من أفاضلها؛ گفته شده مقصود از «بیوت» در آیه مساجد است و گفته شده مقصود خانه های پیامبران است و روایت شده وقتی آیه تلاوت شد. سؤال شد که مقصود کدام خانه ها هستند؟ رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: خانه های پیامبران. ابوبکر ایستاد و پرسید: ای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم ؛ این خانه از آنها است؟ – و با دست اشاره به خانه علی و فاطمه علیهما السلام کرد– فرمود: بله و از برترین آنها است.(۱)

دوّم. محراب؛ به مسجد محراب گفته می شود و نام نهادن محراب بر مسجد می تواند به دلیل مکان جنگ بودن این مکان های مقدس با شیطان های درون و بیرون باشد. ابن

۱- مجمع البحرین ، ج ۲، ص۱۹۳؛ شواهد التنزیل ، ج ۱، ص۵۳۳.

عباد نویسد:

«و المحراب جمعه محاریب و هی المساجد؛ مقصود از محراب که جمع آن محاریب است، مساجد می باشد».(۱) در قرآن کریم آمده است: «کلَّما دَخَلَ عَلَیْها زَکرِیَّا الْمِحْرابَ وَجَدَ عِنْدَها رِزْقاً»؛(۲) هر گاه زکریا به نمازخانه او (مریم) می رفت، نزد او روزی می یافت.

و درباره حضرت سلیمان و کار جنیان برای او آمده است: «یَعْمَلُونَ لَهُ ما یَشاءُ مِنْ مَحاریبَ»؛(۳) برای او آنچه می خواست از نمازگاه ها می ساختند.

امروزه به جایگاه امام جماعت در مسجد محراب گویند. فراهیدی می نویسد:

و المِحْرَاب عند العامه الیوم: مقام الإمام فی المسجد. و کانت مَحَارِیب بنی إسرائیل مساجدهم التی یجتمعون فیها للصلاه؛ محراب امروز از نگاه مردم جایگاه امام جماعت در مسجد است و در گذشته

ص:۱۸

۱- المحیط فی اللغه ، ج ۳، ص۸۵.

۲- آل عمران(۳)، آیه۳۷.

۳- سبأ(۳۴)، آیه۱۳.

مسجدهای بنی اسرائیل محراب نام داشت که برای نماز گزاردن در آن گرد می آمدند.(۱)

سوّم. صـلوه؛ به مسجد صلوه نیز گفته شده است؛ زیرا بیشترین کاری که در مسجد انجام می شود عبادت و نماز خواندن است. در سوره نسـاء آمـده است: «یا أَیُّهَا الَّذینَ آمَنُوا لا تَقْرَبُوا الصَّلاهَ وَ أَنْتُمْ سُـکاری حَتَّی تَعْلَمُوا ما تَقُولُونَ وَ لا جُنُباً إِلاَّ عابِری سَبیلٍ حَتَّی تَغْتَسِلُوا»؛(۲) ای کسانی که ایمان آورده ایـد، در حالی که مست هستیـد به نماز نزدیک نشوید تا بدانید چه می گویید، و نه (به مسجد) در حال جنب،- مگر راه گذر باشید-، تا اینکه غسل کنید.

علامه طباطبایی درباره اطلاق «صلاه» به «مسجد» در آیه آورده است:

المراد بالصلاه المسجد، و الدلیل علیه قوله: وَ لا جُنُباً إِلَّا عابِرِی سَبِیلٍ؛(۳) مقصود از کلمه «صلاه» در آیه مسجد است، دلیل این سخن کلام خداوند - وَ لا جُنُباً إِلَّا عابِرِی

ص:۱۹

۱- کتاب العین ، ج ۳، ص۲۱۴.

۲- نساء(۴)، آیه۴۳.

۳- المیزان فی تفسیر القرآن ، ج ۴، ص ۳۶۰.

سَبِيلٍ؛ و در حال جنابت مگر برای عبور نزدیک مسجد نشوید - است.

فخر رازی درباره این موضوع نویسد:

و اعلم أن إطلاق لفظ الصلاه علی المسجد محتمل، و یدل علیه وجهان: الأول: أنه یکون من باب حذف المضاف، أی لا تقربوا موضع الصلاه، و حذف المضاف مجاز شائع، و الثانی: قوله: لَهُدِّمَتْ صَوامِعُ وَ بِيَعٌ وَ صَلَوَاتٌ(۱)و المراد بالصلوات مواضع الصلوات، فثبت أن إطلاق لفظ الصلاه و المراد به المسجد جائز؛

بدان استعمال لفظ صلاه به جای مسجد بنابر دو دلیل امکان دارد. یک. آیه ابتدا این گونه بوده؛ «لا تقربوا موضع الصلاه» و مضاف حذف شده است وحذف مضاف در لغت عرب شایع است. دو. به دلیل آیه چهلم سوره حج که مقصود از «صلوات» در آن مکان های عبادت است. بنابراین استعمال لفظ «صلاه» به جای «مسجد» جایز است.(۲)

۱- حج(۲۲)، آیه ۴۰.

۲- مفاتیح الغیب ، ج ۱۰، ص۸۶.

فصل دوّم: مساجد از نگاه قرآن کریم

اشاره

ص:۲۱

قرآن کریم توجّه خاصی به مسجد، بانیان و نقش آن در اصلاح فرد و جامعه و نزدیک کردن انسان ها به سوی پروردگار آفرینش دارد. حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نیز به دنبال اجرای دستورات قرآن کریم می باشد که یکی از آن ها درباره مساجد است؛ بنابراین جا دارد که از نگاه قرآن کریم این بحث مورد بررسی قرار گیرد.

مساجد از نگاه قرآن مجید با عناوین ذیل بیان می شود.

الف. ارزش مساجد

یکم. مساجد خانه خدا

مساجد برای خدا است. قرآن کریم مسجد

را برای خـدا معرفی می کند: «الْمَساجِدَ لِلَّه».(۱) در چنـد آیه ی دیگر مساجـد به کلمه خدا اضافه شده است: «مَساجِدَ اللَّه»،(۲) البتّه این اضافه تشریفی است و نسبت داده شدن مساجد به خداوند برای بیان ارزش و محبوب بودن آن نزد خدای عزیز است. مانند «بیت الله» که به کعبه گفته می شود و برای بیان ارزش و جایگاه بلند کعبه است، نه اینکه خداوند خانه ای داشته باشد.

جابر بن یزید گوید: امام محمّد باقر علیه السلام فرمود:

قـال رسول الله صـلی الله علیه و آله لجبرئیـل علیه السـلام : یـا جبرئیل أی البقاع أحب إلی الله عز و جل؟ قال: المساجـد و أحب أهلهـا إلی الله أولهم دخولاـ و آخرهم خروجـا منهـا؛ پیـامبر گرامی اسـلام صـلی الله علیه و آله به جبرئیل علیه السـلام فرمود: یا جبرئیـل؛ کـدام مکان ها نزد خـدای بلنـد مرتبه محبوب تر است؟ جبرئیل علیه السـلام پاسـخ داد: مساجـد. و محبوب ترین اهل مسجد نزد خداوند کسانی هستند

ص:۲۳

۱- جن(۷۲)، آیه۱۸.

۲- بقره(۲)، آیه۱۱۴؛ توبه(۹)، آیه۱۷و۱۸.

که زودتر از همه داخل مسجد و دیرتر از همه از آن خارج شوند.(۱)

دوّم. نخستین خانه مردم

در قرآن کریم می خوانیم:

«إِنَّ أَوَّلَ بَیْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِی بِبَکَّهَ مُبَارَکاً وَ هُدیً لِلْعَالَمِینَ»(۲)؛ هر آینه نخستین خانه ای که برای مردم نهاده شده همان است که در بکه- محل ازدحام جایگاه کعبه در مکه- است که با برکت است و جهانیان را راهنماست.

از این آیه استفاده می شود که نخستین بنای روی زمین مسجد بوده است و پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله نیز اولین جایی را که در آغاز ورود به مدینه ساخت، مسجد بود. در روایتی می خوانیم منصور خلیفه عباسی می خواست مسجد الحرام را توسعه دهد و برای انجام این کار ابتدا لازم بود خانه های اطراف مسجد را خریداری کند ولی صاحبان خانه ها به هیچ قیمتی راضی نشدند. برای حل این مشکل نزد امام جعفر صادق علیه السلام رفت و جریان را گفت. امام

۱- کافی ، ج ۳، ص۴۸۹، ح۱۴.
۲- آل عمران(۳)، آیه۹۶.

فرمود:

آیا این مطلب تو را ناراحت کرده ؟! در حالی که دلیل آشکاری برای توست. گفت: با چه دلیلی با آنان بحث کنم؟ فرمود: به کتاب خدا. گفت: کجای آن؟ فرمود: سخن خداوند «إِنَّ أَوَّلَ بَیْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِی بِبَکَهَ» خداوند تو را آگاه می کند که نخستین خانه ای که برای مردم ساخته شد، خانه کعبه بود. بنابراین اگر آنها پیش از بنای کعبه خانه ای ساخته بودند، اطراف خانه کعبه مال آنها بود، ولی اگر خانه خدا مقدم بوده است، این حریم از آن کعبه است. منصور آنان را فرا خواند و با سخن امام جعفر صادق علیه السلام با آنها گفتگو کرد. آنان در پاسخ گفتند: هر طور دوست داری انجام بده.(۱)

سوم. مسجد مکان معراج

معراج پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم از مسجد الحرام آغاز شد و تا مسجد الاقصی ادامه یافت و از آنجا به طرف آسمان ها حرکت کرد. در سوره اسراء آمده است:

۱- آل عمران(۳)، آیه۹۶.

«سُبْحانَ الَّذی أَسْری بِعَبْدِهِ لَیْلاً مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرامِ إِلَی الْمَسْجِدِ الْأَقْصَی الَّذی بارَکْنا حَوْلَهُ لِنُرِیَهُ مِنْ آیاتِنا إِنَّهُ هُوَ السَّمیعُ الْبَصیرُ»(۱)؛ پاک است آن [خدای] که بنده خود- محمد صلی الله علیه و آله - را شبی از مسجد الحرام به مسجد الاقصی که پیرامون آن را برکت داده ایم برد، تا برخی از نشانه های خویش را به او بنمایانیم، همانا اوست شنوا و بینا.

این آیه جلوه دیگری از اهمیت مساجد را بیان می کند و آن آغاز برترین سفرِ عزیزترین مسافر از مسجد و عروج به آسمان از مسجدی دیگر است که نشان از محوری بودن مساجد در امور مهم دارد.

یکی از مفسران درباره آیه آورده است:

معراج، مقدّس ترین سفر در طول تاریخ است، مسافرش پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم ، فرودگاهش مسجد الحرام، گذرگاهش مسجد الاقصی، میزبانش خدا، هدف آن دیدن آیات الهی، سوغاتی اش اخبار آسمان ها و ملکوت و بالا بردن سطح فهم بشر از این دنیای مادّی بوده است.(۲)

۱- إسراء(۱۷)، آیه۱.

۲- تفسیر نور ، ج ۷، ص۱۵.

چهارم. مسجد محل رفت و آمد نیکان

مسجد مکانی است که انسان های خداجو در آن رفت و آمد می کنند و با همدیگر آشنا می شوند و هر کدام دوستان مناسبی می یابند. و داشتن دوست مناسب می تواند در زندگی و سرنوشت انسان تأثیرهای مثبتی بگذارد و از دوستی با انسان های فاسد _ که دنیا و آخرت آدمی را تباه می کنند _ جلوگیری کند. در قرآن کریم در توصیف مسجد قبا آمده است:

«فیهِ رِجالٌ یُحِبُّونَ أَنْ یَتَطَهَّرُوا وَ اللَّهُ یُحِبُّ الْمُطَّهِّرینَ»؛ در آن (مسجد قبا)، مردانی اند که دوست دارند خود را پاک سازند، و خدا کسانی را که خواهان پاکی اند دوست می دارد.(۱)

در این آیه مسجد قبا به عنوان نمونه مکانی برای رفت و آمد نیکان معرفی می شود وگرنه هر مسجدی که برای خدا ساخته شود محل رفت و آمد مؤمنان و پاکان خواهد بود. در حدیثی آمده است؛ امام جعفر صادق علیه السلام درباره این مزیّت مسجد به فضل بن عبدالملک فرمود:

۱- توبه (۹)؛ آیه۱۰۸.

ای فضل؛ از هر قومی به مسجد نمی آید مگر بزرگ و افراد نمونه آنها و از هر خاندانی مگر نجیب آنان. ای فضل؛ اهل مسجد به کمتر از یکی از این سه از مسجد باز نمی گردد؛ دعائی که انجام می دهد و خدای عزیز او را به خاطر آن وارد بهشت می کند و یا دعائی که می کند و خدای توانا به خاطر آن بلای دنیا را از او باز می دارد و یا برادری که در راه خدای کریم از او سود می برد. سپس فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: بعد از مسلمانی سودی مانند نفع برداری که از او در راه خدای عزیز استفاده کند، نیست.(۱)

ب. هدف از تأسیس مساجد

اشاره

بنای مساجد برای بر پا داشتن یاد خدا است. در چند آیه از قرآن کریم به این مطلب اشاره شده است که به شرح ذیل بیان می شود:

آیه نخست؛ «وَ مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَساجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فيهَا اسْمُهُ وَ سَعى فى خَرابِها»(۲)؛ کیست

۱- أمالی شیخ طوسی ، ص۴۶.

۲- بقره(۲)، آیه۱۱۴.

ستمکارتر از آن که نگذاشت در مسجدهای خدا نام او را یاد کنند و در ویرانی آنها کوشید؟.

این کتاب عزیز کسانی را که از برپایی یاد خدا در مساجد جلوگیری و در خرابی آنها کوشش می کنند، در شمار ستمکار ترین افراد معرفی می کند.

آیه دوّم.

«... وَ لَوْ لا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوامِعُ وَ بِيَعٌ وَ صَلَواتٌ وَ مَساجِدُ يُذْكَرُ فيهَا اسْمُ اللَّهِ كثيراً وَ لَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزيزٌ»؛(۱) و اگر خداوند بعضی از مردم را به دست برخی دیگر دفع نمی کرد صومعه ها و کلیساها و کنیسه ها و مساجدی که نام خداوند بسیار در آنجا یاد می شود، ویران می شدند و به راستی خداوند کسی را که (دین) او را یاری کند، مدد خواهد رساند که خداوند توانای پیروزمند است.

در این آیه نیز مساجد به عنوان مکانهایی که در آنها خداوند بسیار یاد می شود معرفی شده اند. و فلسفه نبرد مردان الهی را دفاع از

ص:۲۹

۱- حج(۲۲)، آیه ۴۰.

این مرکزهای پرستش معرفی می کند.

علامه طباطبایی درباره علّت ذکر مساجد و محل های عبادت و دفاع از آنها در آیه می نویسد:

و اگر تنها مساجد و محلهای عبادت را نام برده با این که اگر دفاع نباشد اصل دین باقی نمی ماند و تمام آثار دین (که یکی از آنها مساجد است) نابود می شود زیرا مکانهای پرستش نماد و نشانه های دین هستند که مردم را به سوی دین راهنمایی می کنند و به وسیله آنها صورت دین در اندیشه مردم حفظ می شود.(۱)

می توان گفت مساجد از نگاه قرآن مجید به عنوان مراکزی در جامعه هستند که یاد خداوند را در جان انسان ها وارد می کنند. امّا یاد پروردگار از نگاه قرآن کریم چه اثرهایی می تواند داشته باشد؟

برخی از اثرهای یاد خدای بلند مرتبه از نگاه قرآن مجید به شرح ذیل است:

یکم. پرورش تقوا

یاد خداوند باعث حسّ کردن حضور

۱- المیزان فی تفسیر القرآن ، ج ۱۴، ص۳۸۶.

پروردگـار توسط اهل مسـجد در هر زمان و مکانی می شود. آنان به خاطر رضای پروردگار و نعمت های او و ترس از خشم و عذاب های او، فرمان های خداوند را انجام می دهند و از نافرمانی او دوری می کنند.

ابوبصـیر از امام جعفر صادق علیه السـلام می پرسد؛ خدا شـما را سلامت بدارد، دلیل یاد خدا در هر حالی چیست؟ امام فرمود: انسان خـدا را هنگام نافرمانی که قصد آن را دارد یاد می کند پس یاد خدا بین او و گناه فاصـله می اندازد و آن سـخن خدای بلند مرتبه است؛

«إِنَّ الَّذینَ اتَّقَوْا إِذا مَسَّهُمْ طائِفٌ مِنَ الشَّیْطانِ تَـذَکرُوا فَإِذا هُمْ مُبْصِـرُونَ»؛(۱) کسانی که پرهیزکاری کردنـد چون وسوسه ای از شیطان به آنان رسد (خدای را) یاد کنند پس آنگاه بینایان باشند.(۲)

به عبارت دیگر مسـجد مکانی است که می توانـد روح و جسم انسان را از آلودگی ها پاک و تقوا را در وجود او زنـده کند و آدمی را محبوب پروردگار نمایند. در قرآن کریم در توصیف مسجد قبا می خوانیم:

۱- اعراف(۷)، آیه۲۰۱.

۲- معانی الاخبار ، ص۱۹۲.

«فیهِ رِجالٌ یُحِبُّونَ أَنْ یَتَطَهَّرُوا وَ اللَّهُ یُحِبُّ الْمُطَّهِّرینَ»(۱) در آن (مسجد قبا)، مردانی اند که دوست دارند خود را پاک سازند، و خدا کسانی را که خواهان پاکی اند دوست می دارد.

دوّم. یاد انسان توسط خداوند

یاد پروردگار عزیز باعث یاد انسان توسط خداوند می شود: «فَاذْکرُونِی أَذْکرْکمْ»(۲) و یاد خدای رحیم باعث قرب الهی و نازل شدن برکت های الهی که شامل نعمتهای معنوی و مادی است، بر انسان می شود. برای روشن شدن هر چه بهتر این مطلب داستانی قرآنی بیان می شود. وقتی ساحران برای مبارزه با حضرت موسی علیه السلام توسط فرعون به کار گرفته شدند، به فرعون گفتند: پاداش مقابله با موسی بن عمران -اگر پیروز شویم- چیست؟ فرعون در پاسخ آنان گفت: شما از مقربان دربار فرعونی خواهید بود. ساحران چون این سخن را شنیدند دیگر مطلبی درباره مزدشان نگفتند و خود را برای مقابله با حضرت

۱- توبه(۹)، آیه۱۰۸.

۲- بقره(۲)، آیه۱۵۲.

موسی علیه السلام آماده کردند؛ زیرا می دانستند اگر کسی مقرّب دربار فرعونی باشد از قدرت و ثروت او بهره می برد. این جریان در سوره های اعراف و شعراء بیان شده است.(۱) بنابراین بدیهی است که اگر کسی توسط خدای قادر یاد شود و از مقربان درگاه پروردگار باشد از تمامی نعمت های مادی و معنوی خداوندی استفاده می کند و اگر افرادی چون فرعون دارای برخی نعمت های مادی به صورت محدود هستند خدای عزیز صاحب تمام نعمت های مادی و معنوی است و توان افرادی مانند فرعون نیز از قدرت او سرچشمه می گیرد و هر وقت خدای حکیم بخواهد آنان را از بهره های دنیوی باز می دارد، همانطور که فرعون و سپاهش را بازداشت و همگی آنان را در دریا غرق کرد. در نتیجه چه خوب است که به جای مقرّب شدن دربار افرادی چون فرعون، تلاش کنیم مقرّب درگاه الهی شویم.

امّا مکانی که می تواند زمینه این کار را ایجاد کند مسجد است که بیشترین یاد خدا در این مکان های مقدس می شود. «فَاذْکرُونِی

۱- أعراف(۷)، آیه۱۱۳و۱۱۴؛ شعراء(۲۶)، آیه۴۱و۴۲.

أَذْكرْكمْ»

سوّم. آرامش درونی

وقتی یاد خـدا در وجود انسان جلوه گر شود و خداونـد را حاضـر و بیننـده کارهای خود و همه قـدرت ها را به دست او ببینـد؛ دیگر به قـدرتی جز او دل نمی بنـدد و به خـاطر آن ها دچار اضـطراب و نگرانی نمی شود و مصـداق این آیه شـریف قرار می گیرد: «أَلَا بِذِكرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ»؛(۱) برای نمونه امام حسـین علیه السلام را بنگریم که در آن شرایط دشوار کربلا، هنگامی که کودک شـیرخوار او بـا تیری در آغوشـش ذبـح می شود خون او را به آسـمان می پاشـد و بـا سـخنانی که نشان از آرامش درونی اوسـت می فرمایـد: «هـون علیّ مـا نزل بی أنـه بعین الله؛ تحمـل آنچه بر من وارد می شـود، آسـان است؛ زیرا در مقـابل دیدگان خداوند است.»(۲)

امّا مکانی که بیشترین یاد خدا در آن می شود و می تواند آرامش به ما ببخشد، مسـجد است. از امام جعفر صادق علیه السـلام نقل شده

۱- رعد(۱۳)، آیه۲۸.

۲- لهوف ، ص۱۱۷.

است که فرمود:

چه چیزی یکی از شما را باز می دارد وقتی که ناراحتی از غم های دنیا سراغ او آمد اینکه وضو بگیرد سپس داخل مسجد شود و دو رکعت نماز گزارد و پروردگار را بخواند. آیا نشنیده ای که خداوند می فرماید: «وَ اسْتَعِینُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلاهِ»؛(۱) به صبر و نماز پناه ببرید.(۲)

ج. آباد کردن مساجد

یکم. مفهوم آبادانی مساجد

مقصود از عمران و آبادانی مساجد فقط ساخت بنای آنها نیست، بلکه هر چیزی که باعث رونق و شکوفایی مساجد شود را شامل می شود.

شیخ بهایی در تفسیر عمران مساجد آورده است:

عمارت مساجد در آیه شریفه «إِنَّمَا یَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ »(۳) به دو معنا تفسیر شده است؛ یک. ساخت مساجد و جاروب و فرش

۱- بقره (۲)، آیه۴۵.

۲- مجمع البیان فی تفسیر القرآن ، ج۱، ص۲۱۷.

۳- توبه (۹)، آیه ۱۸.

کردن و چراغ افروختن در آنها؛ دو. بسیار رفت و آمد کردن به مساجد و مشغول عبادت بودن و انجام ندادن کارهای دنیوی و صنعتی در آنها.(۱)

در حدیثی که از ابوذر غفاری(ره) از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده، مفهوم عمران مسجد توضیح داده شده است. ابوالاسود گوید: « نزد ابوذر ـ جندب بن جناده (ره) ـ در منطقه ربذه(۲) رفتم. او برای من نقل کرد: روزی خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در مسجدشان رسیدم در حالی که جز ایشان و حضرت علی علیه السلام که کنارشان نشسته بود کس دیگری در مسجد نبود؛ فرصت را غنیمت شمردم و گفتم: ای رسول خدا؛ مرا موعظه و سفارشی کن که در راه خداوند به من سود رساند. فرمود: بله، چه کسی بهتر از تو ای ابوذر! تو از ما اهل بیت هستی. من تو را سفارشی می کنم، پس آن را نگاه دار که تمامی راههای خوبی در آن است». یکی از سفارش های رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم به ابوذر که در حدیث آمده درباره آبادانی مسجد است.

ص:۳۶

۱- مفتاح الفلاح ، ص۴۴.

۲- محل تبعید ابوذر به دستور خلیفه سوّم.

آن توصیه چنین است:

«ای ابوذر؛ دعوت خداونـد را اجـابت کن و به نیکویی به عمـارت مساجـد خـدا بپرداز که پـاداش الهی آن بهشت است. ابوذر گوید: عرض کردم: پدر و مادرم فدای شما ای رسول خدا؛ چگونه مساجد خدا آباد می شوند؟ فرمود: صدا در آنها بلند نکن، کارهـای باطـل در آنهـا انجـام مـده، خریـد و فروش در آنهـا نکن و تـا وقتی در مسـجد هستی از کار بیهوده بپرهیز. و اگر این دسـتورها را انجام نـدادی روز قیامت کسـی جز خودت را سـرزنش نکن. سـپس فرمود: ای ابوذر؛ خدای بلند مرتبه تا وقتی در مسـجد هستی به جای هر نفسـی درجه ای در بهشت به تو عطا می کنـد و فرشـتگان بر تو درود می فرسـتند و در برابر هر نفس کشیدن ده پاداش برای تو نوشته و ده گناه از نامه اعمالت پاک می شود. سپس فرمود: ای ابوذر؛ آیا می دانی این آیه؛ «اصْبِرُوا وَ صـابِرُوا وَ رابِطُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكمْ تُفْلِحُونَ»(۱)؛ شـکیبایی کنید و با هم پایداری ورزید و آماده کارزار با دشمنان باشید و از خدا پروا کنید شاید رستگار شوید.

ص:۳۷

۱- آل عمران (۳)؛ آیه ۲۰۰ .

درباره چه چیزی نازل شده است؟ گفتم: پدر و مادرم فدایتان، نمی دانم. فرمود: درباره انتظار نماز بعد از نماز دیگر. ای ابوذر؛ تمام گرفتن وضو هنگام ناخوشی ها کفاره گناهان است و مقصود از «رباط» در آیه زیاد رفت و آمد کردن به مساجد است. ای ابوذر؛ خدای عزیز می فرماید: محبوب ترین بندگان نزد من کسانی هستند که به من عشق می ورزند و دلهایشان در گرو مساجد است (یعنی وقتی از مسجد بیرون می آیند برای آمدن دوباره به مسجد لحظه شماری می کنند.) و در نیمه های شب استغفار می کنند که اگر بخواهم ساکنان زمین را عذاب کنم به خاطر آنان منصرف می شوم. ای ابوذر؛ نشستن در مسجد مگر برای سه چیز؛ نماز گزاردن، یاد خداوند و سؤال علمی کار بیهوده محسوب می شود.»(۱)

در روایتی که از امام جعفر صادق علیه السلام نقل شده، مسجدی که در آن نماز نمی گذارند به

۱- مکارم الأخلاق ، ص۴۵۸؛ وسائل الشیعه ، ج ۵، ص۲۳۳، ح ۶۴۲۱-۳.

عنوان «مسجد خراب»(۱) معرفی شـده است، پس می توان گفت: یکی از مصـداق هـای مهم آبادانی مساجـد نماز گزاردن در آنها است.

دوّم. آبادگران مساجد

اشاره

بانیان و اداره کننـدگان مساجـد نقش محوری در ارزش و جایگاه آنها دارند و آنان هسـتند که باعث تبدیل مسـجد به مسـجد تقوا یا مسـجد ضـرار می شوند؛ به همین دلیل از نگاه قرآن کریم آبادانی مساجد صـلاحیت و شایستگی می خواهد و هر کس نمی تواند این وظیفه مهم را انجام دهد. این شرطها از نگاه قرآن کریم به شرح ذیل است:

۱. ایمان به خداوند و روز رستاخیز

در قرآن کریم اوّلین و دوّمین شـرط آباد کنندگان مساجد ایمان به پروردگار و اعتقاد به روز رسـتاخیز معرفی شده است. «إِنَّما یَعْمُرُ مَساجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْیَوْمِ الآخر»(۲)؛ تنها کسانی مساجد خدا را آباد می کنند که ایمان

ص:۳۹

۱- کافی ، ج ۲، ص۶۱۳، ح۳؛ «مسجد خراب لا یصلی فیه أهله ».
۲- توبه(۹)؛ آیه۱۸.

به خـدا و روز بازپسـین دارنـد.» با توجه به آمـدن «إِنَّما» در اوّل آیه اختصاص آبادانی مساجد به اهل ایمان مشـخص می شود. بیـان این دو شـرط اعتقادی در صـدر آیه به دلیل محور بودن اعتقاد درست برای انجام کارهای خوب است، زیرا تا باور آدمی درست نباشـد عمـل خالصـی از او پدیـدار نمی شود. در آیه دیگری مشـرکان از آبـادانی مساجـد بازداشـته شـده انـد «مَا کَانَ لِلْمُشْـرِکینَ أَن یَعْمُرُواْ مَسَاجِـدَ اللَّهِ شَاهِدِینَ عَلیَ أَنفُسِـهِم بِالْکفْرِ أُوْلَئک حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ وَ فیِ النَّارِ هُمْ خَلِدُونَ»؛(۱) مشرکان را نسـزد که مسـجدهای خـدای را آباد کنند در حالی که بر کفر خویش گواهند؛ آنانند که کارهایشان تباه و بدون فایده است و در آتش دوزخ جـاودانه باشـند. اگر مقصود از مشـرکان را فقـط بت پرسـتان بـدانیم آیه قبلی بـا اختصـاص آبادانی مساجـد به مؤمنان، اهل ادیان دیگر را خارج می کند.

از طرف دیگر یکی از روشـهای شـناخت انسـان هـای صالـح و با ایمان اهل مسـجد بودن آنها است. درباره کسانی که مسـجد مانند خانه

۱- توبه(۹)؛ آیه۱۷.

آنها است و برای عبادت بسیار به مسجد می روند از وجود نازنین پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده است که فرمود:

إذا رأیتم الرجل یعتاد المساجد فاشهدوا له بالإیمان لأن الله یقول: إنما یعمر مساجد الله من آمن بالله؛ وقتی دیدید انسانی زیاد به مساجد می رود گواهی با ایمان بودن او را بدهید زیرا خدای کریم می فرماید: همانا مساجد خدا را کسانی که ایمان به خدا آورده اند آباد می کنند.(۱)

از نگاهی دیگر در این روایت مصداق آبادانی مساجد، محل رفت و آمد بودن مؤمنان در آنها معرفی می شود.

۲. برپا داشتن نماز و دادن زکات

قرآن کریم شرطهای سوم و چهارم آبادگران مسجدها را برپایی نماز و دادن زکات معرفی می کند. «وَ أَقامَ الصَّلاهَ وَ آتَی الزَّکاهَ»(۲)؛ و نماز را بر پا دارد و زکات را بدهد، زیرا عملکرد انسان نشان از نیت و باور اوست. در نتیجه اعمال عبادی نماز و زکات که یکی در

۱- مستدرک الوسائل ، ج ۳، ص۳۶۲.
۲- توبه(۹)؛ آیه۱۸.

ارتبـاط بـا خالق هستی و دیگری در ارتباط با وضـعیت مالی انسان با سایر انسانها است به عنوان دو شـرط دیگر برای آبادگران مساجد معرفی شده است. به عبارت دیگر انسانی می تواند عمران مسجد را به عهده گیرد که با خداوند به وسیله نماز و با سایر انسان ها با دادن زکات پیوند محکمی داشته باشد.

۳. نهراسیدن جز از خدا

شرط پنجم آبـاد کننـدگان مساجـد نهراسـیدن از کسـی جز خداونـد معرفی شـده است: «وَ لَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ»(۱)؛ و جز از خـدا نترسد. انسانی که پروردگار را باور دارد و همه کارها را از او می بیند دلیلی ندارد از بندگان خداوند هراسـی به خود راه دهد و به خـاطر به دست آوردن رضـایت آنان از حق بگـذرد و از راه راست منحرف شود که این کار باعث از میان رفتن نقش این مرکزهای عبادت و تبدیل آنها به مساجد ضرار می شود. درباره پیامبران و برگزیدگان الهی در قرآن کریم می خوانیم؛ «الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسالاتِ اللَّهِ وَ يَخْشَوْنَهُ

۱- توبه(۹)؛ آیه۱۸.

وَ لا یَخْشَوْنَ أَحَداً إِلاَّ اللَّهَ»(۱)؛ همانان که پیامهای خدای را می رسانند و از او می ترسند و از هیچ کس جز او نمی ترسند. زیرا اگر قرار باشد آنان از جز خدا بترسند دیگر نمی توانند پیامهای الهی را به شکل درست به بندگان خدا برسانند.

د. مقابله با مساجد ضرار

اشاره

قرآن کریم در کنار معرفی مساجد نمونه مسجدهایی را که برای هدف های غیر الهی ساخته شده اند به ما می شناساند و ویژگی های آنها را بیان می کند. درباره مسجد ضرار در قرآن کریم می خوانیم:

«وَ الَّذِینَ اتَّخَذُواْ مَسْجِدًا ضِرَارًا وَ کفْرًا وَ تَفْرِیقَا بَینْ َالْمُؤْمِنِینَ وَ إِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ مِن قَبْلُ وَ لَیَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنیَ وَ اللَّهُ یَشهْدُ إِنهَّمْ لَکاذِبُونَ * لَا تَقُمْ فِیهِ أَبَدًا لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلیَ التَّقْوَی مِنْ أَوَّلِ یَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِیهِ فِیهِ رِجَالٌ یحُبُّونَ أَن یَتَطَهَّرُواْ وَ اللَّهُ یحُبُّ الْمُطَّهِّرِینَ»(۲)؛ و

ص:۴۳

۱- احزاب(۳۳)؛ آیه۳۹.

۲- توبه(۹)، آیه۱۰۷و۱۰۸.

[گروهی از منافقانند] آنان که مسجدی ساختند برای گزند رساندن و کفر ورزیدن و جدایی افکندن میان مؤمنان و ساختن کمینگاهی برای کسانی که با خدا و پیامبر او از پیش در جنگ بودند، و هر آینه سوگند می خورند که ما جز نیکی نخواستیم و خدا گواهی می دهد که آنان دروغگویند. هیچگاه در آنجا (به نماز) نایست. هر آینه مسجدی که از نخستین روز بر پرهیزگاری بنیاد یافته- مسجد قبا- سزاوارتر است که در آن (به نماز) بایستی، که در آنجا مردانی اند که دوست دارند پاکی ورزند و خدا پاکیزگان را دوست دارد.

درباره شأن نزول آیه در تفسیر علی بن ابراهیم آمده است؛ گروهی از منافقان نزد پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله آمدند و گفتند: آیا به ما اجازه می دهی مسجدی در میان قبیله بنی سالم (نزدیک مسجد قبا) برای افراد ناتوان و بیمار و پیر مردان و برای شبهای بارانی بسازیم؟ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در حالی که عازم جنگ تبوک بود به آنان اجازه ساخت آن مسجد را داد. آنان گفتند: اگر می شود شما بیایید و در آن نماز گذارید. رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: من عازم سفر هستم اگر به خواست خدا برگشتم

می آیم و در آن نماز می گزارم. پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله از سفر بازگشت و این آیه درباره مسجد ساخته شده به دست منافقان و ابوعامر راهب(۱) نازل شد. و رسول گرامی صلی الله علیه و آله عدّه ای از اصحاب را فرستاد تا مسجد را ویران کنند و آتش بزنند.(۲)

اما ویژگی های مساجد ضرار و روش مقابله با آنها از نگاه قرآن کریم به شرح ذیل است:

۱- ابوعامر راهب پدر حنظله غسیل الملائکه بود و رسول خدا صلی الله علیه و آله او را فاسق نامید. او در زمان جاهلیت مسیحی شده و مشغول رهبانیت و کسب دانش بود.وقتی رسول اکرم صلی الله علیه و آله حکومت خود را در یثرب تشکیل داد به دلیل زوال ریاست خویش، به دشمنی با ایشان پرداخت و گفت: هر گروهی که با تو مقابله کند با آنان همراهی می کنم. او تا نبرد حنین به مقابله با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ادامه داد؛ وقتی هوازن گریختند ابوعامر به شام رفت و به منافقان مدینه پیام فرستاد هر چه می توانید نیرو و سلاح جمع کنید و مسجدی به عنوان پایگاه برای من بسازید و من نزد قیصر می روم و همراه سپاهی از روم می آیم و محمّد و اصحابش را از شهر بیرون می کنم. منافقان مسجدی برای او ساختند و منتظر آمدن او بودند که اجل به او مهلت نداد. « برگرفته از: مفاتیح الغیب ، ج ۱۶، ص۱۴۶؛ مجمع البیان فی تفسیر القرآن ، ج ۵، ص ۱۱۰».

۲- تفسیر قمی ، ج۱، ص۳۰۵.

یکم. ویژگی های مساجد ضرار

اشاره

امّا تنها مسجد ضراری که ساخته شد مسجد ضرار در منطقه قبا نبود و نخواهد بود و قرآن کریم به عنوان نمونه آن مسجد را به ما معرفی می کند و در کنار آن معیارهای شناخت مسجدهای ضرار را به ما می شناساند تا هر وقت مسجد ضراری ساخته شد مسلمانان به راحتی آن را شناسایی و تخریب کنند. معیارهای مساجد ضرار بنا بر آنچه آیه شریف بیان می کند به شرح ذیل است:

۱. مساجد ضرار زیان آورند

«ضرار» به معنی زیان رسانیدن تعمدی است. سازندگان مساجد ضرار در ظاهر ادعا داشتند که نیتشان خیر است و برای آسایش و راحتی مسلمانان مسجد می سازند، ولی در واقع به دنبال زیان رساندن و نابودی مسلمانان بودند و از مسجد به عنوان پایگاهی بر ضد جامعه اسلامی استفاده می کردند. «وَ الَّذِينَ اتَّخَذُواْ مَسْجِدًا ضِرَارًا ... وَ لَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنىَ وَ اللَّهُ يَشهْدُ إِنهَُّمْ لَكاذِبُونَ»؛ آنان که مسجدی برای زیان رساندن ساختند ... و هر آینه سوگند می خورند که ما جز نیکی

نخواستیم و خدا گواهی می دهد که آنان دروغگویند.

۲. ترویج کفر، هدف مساجد ضرار

مهمترین هدف سازندگان مساجد ضرار نابودی اسلام و ترویج کفر و بی دینی است که با پوشش دین به جنگ دین می روند تا اسلام را نابود و بی دینی را جایگزین آن کنند. «وَ كفْرًا»

۳. ایجاد تفرقه میان مسلمانان

یکی دیگر از اهداف سازندگان چنین مساجدی ایجاد تفرقه و دو دستگی میان مسلمانان است. مسجد ضرار باعث دو دسته شدن مسلمانان منطقه قبا می شد در حالی که همان مسجد قبا برای آنان کافی بود؛ بنابراین هر جا مسجدی وجود داشته باشد و در نزدیکی آن مسجدی بنابر تعصبهای شخصی یا قومی ساخته شود که باعث از رونق افتادن و خلوتی مسجد قبلی شود حکم جد ضرار را می گیرد. «وَ تَفْرِيقاً بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ».

۴. مساجد ضرار، کمینگاهی برای دشمنان اسلام

یکی دیگر از شاخصه های شناخت مساجد ضرار بهره دهی و سود رسانی این نوع مساجد

به دشـمنان اسلام است، یعنی پایگاه دینی مسلمانان به جای در خدمت آنان بودن تبدیل به کمینگاه و مکان ضربه زدن به اهل اسـلام می شود و در خدمت دشـمنان اسـلام قرار می گیرد. مسـجد ضرار در عصر رسول اکرم صلی الله علیه و آله نیز به عنوان پایگاهی برای ابوعامر راهب ساخته شـده بود که بی دینی و دشـمنی او با اسـلام بر همگان آشـکار بود. «وَ إِرْصاداً لِمَنْ حارَبَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ»؛ و ساختن کمینگاهی برای کسانی که با خدا و پیامبر او از پیش در جنگ بودند.

دوّم. روش مقابله با مسجد ضرار

اشاره

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم برای مقابله با مسجد ضرار به دستور خدای مقتدر روشهایی را برگزیدند تا این راهکارها درسی برای آینـدگان درباره برخورد با این گونه مساجـد زیان آور باشـد و هم عبرتی برای کسانی که می خواهنـد هـدفهای شوم و ضـد اسـلامی خود را به وسـیله مکان های مذهبی به پیش ببرند. روش های مقابله رسول گرامی اسـلام صـلی الله علیه و آله و سلم با مسجد ضرار به شرح ذیل است:

ص:۴۸

۱. نماز نخواندن در آن

خدای قادر به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله دستور می دهد در مسجد ضرار نماز نخواند: «لا تَقُمْ فِیهِ أَبَداً». بنابر اسوه بودن رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سرمشق مسلمانان بودن ایشان، وقتی آن حضرت نسبت به این مکان ها بی توجهی کند سایر مسلمانان نیز به این نوع مساجد نمی روند.

۲. توجه به مسجد قبا

با توجه به ساخته شدن مسجد ضرار در نزدیکی مسجد قبا ــ که باعث از رونق افتادن مسجد قبا می شد ــ قرآن کریم از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می خواهد برپایی نماز را در این مسجد قرار دهد، یعنی در کنار جلوگیری از نماز گزاردن در مسجد ضرار، جایی برای پرستش خداوند معرفی می شود. «لَمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَی التَّقْوی مِنْ أَوَّلِ یَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِیهِ»؛ هر آینه مسجدی که از نخستین روز بر پرهیزگاری بنیاد یافته- مسجد قبا- سزاوارتر است که در آن [به نماز] بایستی.

۳. تخریب مسجد ضرار

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله به بی توجهی به

مسجد ضرار و عنایت به مسجد قبا بسنده نکرد، بلکه برخی از اصحاب را فرستاد تا مسجد ضرار را تخریب کنند و به این وسیله پایگاه مشرکان و منافقان در مرکز اسلامی نابود شد.(۱)

ه. مساجد محوری در قرآن کریم

اشاره

چنـد مسـجد در میـان مساجـد، محوری محسوب می شونـد. برخی از این مساجـد که دارای اهمیّت بیشـتری هسـتند و جایگـاه خاصـی در میان مساجـد دارنـد، ماننـد مسـجد الحرام و مسـجد الأقصـی در قرآن مجید آمده است. در این قسـمت به برخی از نکاتی که درباره این دو مسجد در قرآن حکیم مطرح شده است، اشاره می شود:

یکم. مسجد الحرام

مسـجد الحرام اوّلین و مهمـترین مسـجد بر روی زمین محسوب می شود و قبله مسـلمانان در آن است و می توان این مسـجد را الگویی برای سایر مساجد دانست. آیات بسیاری

۱- تفسیر قمی ، ج۱، ص۳۰۵.

درباره مسجد الحرام در قرآن کریم آمده است. برخی نکات که از این آیات درباره مسجد الحرام استفاده می شود، به شرح ذیل است:

۱.نخستین خانه ای که برای مردم (توسط حضرت آدم علیه السلام) بنا شد؛(۱)

۲. قبله گاه مسلمانان که هر روز به سوی آن نماز می گذارند؛(۲)

۳. مکان توجه و اجتماع مسلمانان و برگزاری مراسم حج؛(۳)

۴. نقطه آغاز معراج پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم ؛(۴)

۵. مکان امنی برای مردم و حرام بودن خونریزی در آن؛(۵)

۶. پاکیزه نگاه داشتن (اداره و عمارت) مسجد الحرام، وظیفه اولیای خدا؛(۶)

۷. مقام حضرت ابراهیم علیه السلام جایگاه نماز که یاد و احترام به بانیان مسجد الحرام را می رساند؛(۷)

۱- آل عمران(۳)؛ ۹۶.

۲- بقره(۲)؛ ۱۴۴و۱۴۹و ۱۵۰.

۳- بقره(۲)؛ ۱۲۵و۱۹۶؛ المائده(۵)؛۲.

۴- إسراء(۱۷)؛۱.

۵- بقره(۲)؛۱۲۵و ۱۹۱.

۶- بقره(۲)؛۱۲۵.

۷- بقره(۲)؛۱۲۵.

۸. مهمترین هدف از بنای مسجد الحرام طواف و اعتکاف و نماز گزاردن برای خداوند است؛(۱)

۹. توجه به پاکیزگی معنوی مسجد الحرام و وارد نشدن مشرکان به آن؛(۲)

۱۰. مساوی بودن ساکنان و مسافران در استفاده از مسجد الحرام.(۳)

دوّم. مسجد الأقصی

مسجد الأقصی اوّلین مکانی است که مسلمانان به سوی آن نماز خواندند و معراج پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم از مسجد الحرام به مسجد الأقصی و از آنجا به آسمان ها صورت گرفت.(۴) همچنین آیات اوّل سوره إسراء اشاره به آزادی این مسجد در آینده به دست بندگان صالح خداوند دارد.

نکته ای که باید به آن توجه داشت این است که این دو مسجد مهم و مسجد النبی صلی الله علیه و آله و سلم که باید نقش وحدت آفرینی میان مسلمانان و انتشار اندیشه های ناب اسلامی در سراسر

۱- بقره(۲)؛۱۲۵. ؛ ابراهیم(۱۴)، ۳۷.

۲- توبه(۹)؛۲۸.

۳- حج(۲۲)؛۲۵.

۴- إسراء(۱۷)؛۱.

جهان را داشـته باشند هم اکنون در دست دشمنان دین گرفتار هستند. دشمنان اسلام با خارج کردن این مراکز حساس اسلامی از دست مسـلمانان به دنبال کنترل جامعه اسـلامی و جلوگیری از بالنـدگی آن می باشـند که این امر به دست طراحان اسـتکبار جهانی صورت گرفته است. امروزه اداره این مساجـد محوری بایـد به دست نمایندگانی از تمامی ملّت های مسـلمان باشد و از دست صهیونیسم و گروههای افراطی خارج شود.

و. محتوای برنامه های مساجد

برنامه های مساجـد بایـد در مسـیر حق و آنچه خداوند به آن راضـی است قرار گیرد. مانند نماز گزاردن، دعا کردن، اعتکاف، تلاوت و آموزش قرآن کریم و برنامه هایی که در راسـتای گسترش حق و یاد خدا در جامعه می باشد. طبق آیه۱۰۷ سوره توبه باید در مساجد از انجام کارهایی که باعث زیان به جامعه اسـلامی، تفرقه میان مسلمانان، ترویج کفر و بی دینی و سود دهی به دشمنان خدا می شود، جلوگیری شود.

در قرآن کریم می خوانیم: «وَ أَنَّ الْمَساجِدَ

لِلَّهِ فَلا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَداً»؛(۱) و همانا مساجد از آنِ خداست، پس هیچ کس را با خدا نخوانید (و نپرستید).

شیخ طوسی در بیان معنای آیه آورده است:

«و المعنی الاخبار منه تعالی بأن لا یـذکر مع اللّه فی المساجد- و هی المواضع التی وضـعت للصـلاه- أحد علی وجه الاشتراک فی عبادته، کما یدعوا النصاری فی بیعهم و المشرکون فی الکعبه؛(۲) مقصود از اینکه در مساجد – جاهایی که برای نماز قرار داده شدنـد- کسـی را همراه خداونـد یاد نکنیم، یعنی در پرسـتش کسـی را شـریک خـدا قرار نـدهیم آنگونه که مسـیحیان در کلیساهایشان و مشرکان در کعبه برای خداوند شریک قرار می دادند.

۱- جن (۷۲)؛۱۸.

۲- التبیان فی تفسیر القرآن ، ج ۱۰، ص۱۵۵.

بخش دوّم: مساجد در عصر ظهور

اشاره

ص:۵۵

حضـرت مهـدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف ماننـد جـدّ بزرگوار شان توجّه خاصـی به پایگاه های مـذهبی دارند و آن ها را محور زنـدگی و رفت و آمـد مردم قرار می دهنـد و انحرافـات را از چهره آنها می زداینـد تا به این وسـیله دینـداری در جامعه نهادینه شود و مردم در مسیر قرب الهی حرکت کنند. راهکارهای آن امام عزیز در آبادانی مساجد به شرح ذیل است:

ص:۵۶

فصل اوّل: اهمیّت دادن حضرت مهدی عجل اللّه تعالی فرجه الشریف به مساجد

اشاره

ص:۵۷

توجّه خاص حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به مساجد از عملکرد ایشان نسبت به این مکان های مذهبی نمایان است که در این قسمت به آن ها اشاره می شود:

یکم. آغاز قیام از مسجد الحرام

نقطه شروع حرکت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف برای برپایی عدالت در سراسر گیتی از مهمترین مسجد در سطح جهان، یعنی از مسجد الحر ام از کنار کعبه آغاز می شود که توجّه خاص ایشان را به مساجد از همان ابتدا می رساند. برای نمونه به دو روایت اشاره می شود.

حدیث اوّل: ابو خالد کابلی گوید: امام محمد باقر علیه السلام فرمود:

و الله لكأني أنظر إلى القائم عجل الله تعالى فرجه الشريف و قد أسند ظهره إلى الحجر ثم ينشد الله حقه ...؛(۱) به خدا سوگند؛ گویا قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف را می نگرم در حالی که به حجر الاسود تکیه داده است و خداوند حق او را می دهد.

حدیث دوّم: محمد بن مسلم گوید: امام محمد باقر علیه السلام فرمود:

... فإذا خرج أسند ظهره إلى الكعبه و اجتمع إليه ثلاثمائه و ثلاثه عشر رجلا ...؛(۲) وقتی (حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف) قیام کند، به کعبه تکیه می دهد و سیصد و سیزده مرد دور او جمع می شوند.

دوّم. محوریت مساجد در مرکز دولت کریمه

حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف وقتی وارد شهر کوفه(۳) می شوند ابتدا به مسجد آن می رود و برای مردم سخن می گوید(۴) و یاران ایشان مسجد کوفه را محل استقرار و مرکز فعالیت های خود قرار می دهند و ایشان مسجد سهله را منزلگاه

۱- تفسیر قمی ، ج۲، ص۲۰۵. روایت از جهت سند معتبر است.
۲- کمال الدین و تمام النعمه ، ج۱، ص۳۶۳، باب۳۲، ح۱۶.
۳-این شهر و اطراف آن مرکز دولت کریمه خواهند بود .
۴- غیبت طوسی ، ص۴۶۸.

و محور مـدیریت دولت کریمه قرار می دهنـد. اینهـا همه محوریت مساجـد را در چرخش امور در دولت کریمه مهـدوی می رسانند. برای نمونه به چند حدیث در این موضوع اشاره می شود:

روایت اوّل: از امام جعفر صادق علیه السلام نقل شده است که به یکی از اصحاب خویش فرمود:

یا رفید کیف أنت إذا رأیت أصحاب القائم قد ضربوا فساطیطهم فی مسجد الکوفه ...؛(۱) ای رفیـد؛ چگونه خواهی بود وقتی ببینی یاران حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف خیمه هایشان را در مسجد کوفه بر پا کنند.

روایت دوّم: صالح بن ابی الاسود گوید: امام جعفر صادق علیه السلام مسجد سهله را یاد کرد و فرمود:

أَمَا إِنَّهُ مَنْزِلُ صَاحِبِنَا إِذَا قَامَ بِأَهْلِه؛__(۲) آگاه باش همانا آن منزل صاحب ما است وقتی همراه خاندانش قیام کند.

روایت سوّم: ابوبکر حضـر می گوید: به امام محمد باقر علیه السـلام گفتم: بعد از حرم خدای بلند مرتبه و حرم رسول او صـلی الله علیه و آله کدام قطعه از زمین

۱- بصائرالدرجات ، ص۱۵۵، باب۱۴، ح۱۳.
۲- کافی، ج۳،ص۴۹۵، ح۲؛ تهذیب الاحکام ، ج۳، ص۲۵۲.

برتر است؟ امام فرمود:

الکوفه یـا أبابکر، هی الزکیه الطاهره فیها قبور النبیین المرسـلین و قبور غیر المرسـلین و الأوصـیاء الصادقین و فیها مسـجد سـهیل الذی لم یبعث الله نبیا إلا و قد صـلی فیه و منها یظهر عدل الله و فیها یکون قائمه و القوام من بعده و هی منازل النبیین و الأوصیاء و الصالحین؛(۱) کوفه ای ابـا بکر، آن شـهر پـاک و پاکیزه ای است که در آن قبر های پیامبران مرسل و غیر مرسل و او صـیای صادق قرار دارد. در آن مسـجد سهله ای است که خداوند پیامبری را نفرستاده مگر اینکه در آن نماز گذارده است و از آن جا عـدل خداوند آشـکار می شود و مسـجد سـهله محل اسـتقرار او و بعد از او خواهد بود و آن منزل پیامبران و اوصـیا و صالحان است.

ص:۶۱

۱- کامل الزیارات ، ص ۳۰، باب۸، ح ۱۰؛ تهذیب الأحکام ، ج۶، ص ۳۱.

فصل دوّم: احیای مساجد در عصر ظهور

اشاره

ص:۶۳

در دین اسلام آبادانی مسجد به تزئینات و شکل ظاهری آن نیست، بلکه شکوفایی آن به فعّال بودن و مرکز نشر علوم قرآن و دانش اهل بیت علیهم السلام قرار گرفتن مسجد است. به عبارت دیگر شکل ظاهری و نقش و نگار مساجد نشانگر ارزش این مکان های مقدّس نیست، بلکه معیار ارزش مساجد، کارایی و میزان گسترش فرهنگ دینی به وسیله آن ها در لایه های مختلف جامعه است. در این قسمت نگاه حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و عملکرد ایشان نسبت به مساجد در عصر ظهور بررسی می شود.

الف. محور قرار دادن علوم قرآنی در مساجد

قرآن کریم مانند چراغی فروزان در شب تاریک نقش هدایت بخشی افراد خواهان هدایت را دارد و هر چیزی که برای زندگی درست لازم باشد، در آن آمده است. در

سخنی زیبا امیرمؤمنان علی علیه السلام قرآن مجید را این گونه توصیف می کند:

إن القرآن ظاهره أنیق و باطنه عمیق لا- تفنی عجائبه و لا تنقضی غرائبه و لا تکشف الظلمات إلا به ؛ همانا قرآن برونش زیبا و درونش ژرف است شگفتی های آن تمام نمی شود و نکته های تازه آن از میان نمی رود و تاریکی ها مگر به وسیله آن روشن نمی شود(1).

تحقق و اجرای این کتاب عزیز در زمان ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف رخ خواهد داد. در آن زمان محور برنامه های ایشان در برپایی دولت کریمه قرآن کریم است و ایشان که دانش او از دانش الهی سرچشمه می گیرد و یکی از مصداق های «مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْکتابِ»(2) است، مطابق دستورهای آن رفتار خواهد کرد. در حدیثی که از امام محمد باقر علیه السلام نقل شده است، می خوانیم:

... فَإِذَا قَامَ قَائِمُنَا نَطَقَ وَ صَدَّقَهُ الْقُرْآنُ؛ وقتی قائم ما قیام کند سخن گوید و قرآن کریم

۱- نهج البلاغه ، ص ۶۱.
۲- رعد(۱۳)؛ آیه۴۳.

او را تأیید کند.(۱)

یعنی تمامی سخنان و کارهای حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بر پایه قرآن مجید خواهد بود و سخنی خلاف کتاب خدای علیم نخواهد زد. در حدیثی دیگر که از امام جعفر صادق علیه السلام از پدرانش علیهم السلام از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده است، می خوانیم:

القائم من ولدی اسمه اسمی و کنیته کنیتی و شمائله شمائلی و سنته سنتی یقیم الناس علی ملتی و شریعتی و یدعوهم إلی کتاب ربی عز و جلّ ...(۲)؛ قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف از فرزندان من است، نام او نام من، کنیه او کنیه من، شمایل او شمایل من و روش او همان روش من خواهد بود. او مردم را بر آیین و شریعت من استوار می کند و آنان را به سوی کتاب پروردگارم فرا می خواند.

در این حدیث شریف نیز مبنای کار حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف قرآن کریم معرفی می شود که ایشان مردم را به سوی فراگیری و عمل به آن دعوت می کند.

امّا مکانی که حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در آن به

۱- بصائر الدرجات ، ج ۱، ص۲۱.
۲- کمال الدین و تمام النعمه ، ج ۲، ص۴۱۱.

ترویج علوم قرآنی و نحوه عمل به دستورهای آن اقدام می کند، مساجد است. در حدیثی که امام زین العابدین علیه السلام از وجود مقدس پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله نقل کرده، آمده است: « إنما نصبت المساجد للقرآن؛(۱) همانا مساجد برای قرآن قرار داده شده اند.» بنابراین تلاوت، آموزش مفاهیم، تفسیر، حفظ قرآن کریم و نحوه عمل به دستورهای قرآنی باید محور برنامه های مساجد باشد، زیرا «إنّما» در ابتدای حدیث، مخصوص بودن مساجد برای علوم قرآنی را می رساند.

بنابر آنچه از روایات اهل بیت علیهم السلام استفاده می شود در عصر دولت کریمه حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف توجه خاصی به آموزش های قرآنی توسط یاران ایشان با محوریت مساجد می شود، یارانی که خود طبق فرمایش امیرمؤمنان علی علیه السلام (۲) اهل تلاوت قرآن و تفسیر آن و معارف

۱- کافی ، ج ۳، ص۳۶۹، ح۵. روایت از جهت سند معتبر است.
۲- «تُجْلَى بِالتَّنْزِيلِ أَبْصَارُهُمْ وَ يُرْمَى بِالتَّفْسِيرِ فِي مَسَامِعِهِمْ وَ يُغْبَقُونَ كَأْسَ الْحِكمَهِ بَعْدَ الصَّبُوحِ؛ چشمان آنان با قرآن روشن و نورانی می شود و معانی و تفسیر آیاتش در گوش آنان جای می گیرد و شامگاهان و صبحگاهان از جام حکمت و معارف الهی سیراب می شوند.» (نهج البلاغه ، ص۲۰۸، خطبه۱۵۰).

الهی می باشند. در این قسمت به سه حدیث درباره این موضوع اشاره می شود.

روایت اوّل: حبه عرنی گوید: امیرمؤمنان علی علیه السلام فرمود:

کأنی أنظر إلی شیعتنا بمسجد الکوفه قد ضربوا الفساطیط یعلمون الناس القرآن کما أنزل ...؛ گوئی هم اکنون به شیعیانمان در مسجد کوفه می نگرم که خیمه ها زده اند و قرآن کریم را -بدان گونه که نازل شده است- به مردم می آموزند.(۱)

روایت دوّم: جابر بن یزید جعفی از امام محمد باقر علیه السلام نقل می کند که فرمود:

إذا قام قائم آل محمد عجل الله تعالی فرجه الشریف ضرب فساطیط لمن یعلم الناس القرآن علی ما أنزل الله جل جلاله ...؛ وقتی قائم آل محمّد عجل الله تعالی فرجه الشریف قیام کند، برای کسانی که به مردم قرآن را -طبق آنچه خدای بلند مرتبه نازل کرده است- آموزش می دهند، خیمه ها برپا می کند.(۲)

روایت سوّم: علی بن عقبه گوید: امام

۱- غیبت نعمانی ، ص۳۱۷، باب۲۱، ح۳.

۲- الإرشاد ، ج۲، ص۳۸۶.

جعفر صادق علیه السلام فرمود:

کأنی بشیعه علی فی أیدیهم المثانی یعلمون الناس المستأنف؛ گوئی شیعیان علی علیه السلام را می بینم که مثانی (قرآن) در دست ایشان است و مردم را از نو تعلیم می دهند. (۱)

قرآنی که توسط پیروان حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به مردم آموزش داده می شود همان قرآنی است که اکنون در دستان ما است، ولی همراه شأن نزول و بیان ناسخ و منسوخ و محکم ومتشابه آن است که به دست امیرمؤمنان علی علیه السلام نگاشته شد و در دست اهل بیت علیهم السلام بود و هم اکنون نزد امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف می باشد.

نکته ای که باید به آن توجه داشت این است که؛ قرآنی که هم اکنون نزد ما است به اتفاق عالمان شیعه و عامه و به شهادت خود قرآن کریم مصون از تحریف است. «إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّکرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحافِظُونَ»(۲).

شیخ صدوق درباره تحریف نشدن قرآن کریم آورده است:

ص:۶۹

۱- غیبت نعمانی ، ص۳۱۸، باب۲۱، ح۴.

۲- حجر (۱۵)؛ آیه ۹ .

اعتقادنا أن القرآن الـذی أنزله الله تعالی علی نبیه محمد صـلی الله علیه و آله و سـلم هو ما بین الدفتین، و هو ما فی أیدی الناس، لیس بأکثر من ذلک، و مبلغ سوره عنـد الناس مائه و أربع عشـره سوره؛ اعتقاد ما این است که؛ قرآنی را که خدای بلند مرتبه بر محمّد صـلی الله علیه و آله و سلم نازل کرده، همین است که در میان دو جلد در دست مردم قرار دارد و بیش از این نمی باشد و تعداد سوره هایش یک صد و چهارده سوره است.(1)

ب. سپردن پایگاه های مذهبی به دست اهل ایمان و قطع کردن دست نااهلان از آنها

در بخش قبل بیان شـد که مـدیریت مساجـد طبق آیات قرآنی بایـد به دست کسانی باشد که ایمان به خداوند و روز رسـتاخیز دارنـد و نمـاز را بر پا می دارنـد و زکات می دهنـد و از کسـی جز خـدا نمی هراسـند. در این راسـتا یکی از کارهای مهمّ امام مهـدی عجـل الله تعـالی فرجه الشـریف قطع کردن دست نـا اهلاـن از مکـان هـای مـذهبی و سپردن آنها به اهل ایمان است. به عبارت دیگر ایشان

۱- اعتقادات الإمامیه ، ص۸۴.

محتوای آیه صد و هفت سوره توبه(۱) را _ که درباره صلاحیّت نداشتن مشرکان برای مدیریت مساجد است _ اجرا می کند. در چند حدیث از اهل بیت علیهم السلام به قطع دست دزدان از مسجد الحرام(۲) توسط حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف اشاره شده است که دو حدیث از آنها بیان می شود.

روایت اوّل: سدیر صیرفی گوید: مردی از اهل عراق برایم تعریف کرد: کنیزی را نذر خانه خدا کردم و او را به مکه معظمه آوردم. آن شخص ادامه داد: پرده داران خانه خدا را ملاقات کردم و آنان را از آن خبر آگاه ساختم. برای کسی از ایشان جریان کنیز را نمی گفتم مگر اینکه می گفت: کنیز را نزد من بیاور تا نذرت را انجام داده باشی. از برخورد آنان به

۱- ترجمه آیه: «و کسانی هستند که برای زیان رساندن و کفر و تفرقه افکندن بین مؤمنان و کمینگاه ساختن برای کسی که پیش از این با خداوند و رسولش جنگ کرده است مسجدی ساخته اند. و سوگند می خورند که جز نیکی مقصودی نداشته ایم. و خداوند گواهی می دهد که آنان دروغگو هستند».
۲- بیان مسجدالحرام به عنوان نمونه و به دلیل جایگاه و الگوی سایر مساجد بودن آن است وگرنه ایشان مانند جدّ بزرگوارشان با هر نوع مدیریت نااهلان بر خانه های خداوند مقابله می کند. همانگونه که در آیات ۱۸و ۱۰۷و ۱۰۸ سوره توبه به این مطلب اشاره شده است.

شـدّت وحشت کردم. پس جریان کنیز را به یکی از شـیعیان که از اهل مکه بود، گفتم. او به من گفت: آیا از من می پـذیری؟ گفتـم: آری. گفت: بنگر به مردی که روبروی حجر الأسود نشسـته است و مردانی گرد اوینـد. او ابـوجعفر محمـد بن علی بن الحسـین علیهم السـلام است، پیش او برو و او را از جریـان آگاه کن. ببین به تو چه می فرمایـد، پس آن را انجام بـده. آن مرد گویـد: نزد او رفتـم و گفتم: خـدا تـو را رحمت کنـد من مردی از اهـل عراقم و همراه من کنیزی است که بنـابر سوگنـدی که خورده بودم او را برای خـانه خـدا نـذر کردم و اکنون او را آورده ام و جریان کنیز را به پرده داران گفتم، هر یک از آنان می گفت: کنیز را نزد من بیاور، تا به نـذر خود وفا کرده باشـی. از این واقعه وحشتی شدید به من دست داده است، امام فرمود: ای بنده خدا همانا خانه نه چیزی می خورد و نه می آشامد، پس کنیز خود را بفروش و به هم وطنی های خود -که به زیارت خانه خدا آمده اند- بنگر؛ هر کسـی از آنان که از تأمین خرج سفر درمانده است، پول آن را به او بده تا توان بازگشت به شهر خود را داشته باشد. پس من دستور امام را انجام دادم. بعد از آن

هیچ یک از پرده داران را ملاقات نمی کردم مگر اینکه می گفت: با آن کنیز چه کردی؟ پس ایشان را به آن چه امام محمد باقر علیه السلام فرموده بود، آگاه کردم و آنان به من می گفتند: او مردی دروغگو و ناآگاه است که نمی داند چه می گوید. من گفته آنان را به امام باقر علیه السلام رساندم و آن حضرت فرمود: تو سخن آنان را به من گفتی، آیا اکنون سخن من را به ایشان خواهی رساند؟ عرض کردم: آری. امام فرمود: به ایشان بگو که: ابو جعفر به شما پیغام داد:

«کیف بکم لو قد قطعت أیدیکم و أرجلکم و علقت فی الکعبه ثم یقال لکم نادوا نحن سراق الکعبه! فلما ذهبت لأقوم، قال: إننی لست أنا أفعل ذلک و إنما یفعله رجل منی؛ چگونه خواهید بود اگر دستان و پاهایتان بریده و به کعبه آویخته شود، سپس به شما گفته شود: فریاد کنید که ما دزدان کعبه ایم. پس هنگامی که خواستم برخیزم، فرمود: البته من خود آن کار را نمی کنم، بلکه آن را مردی از خاندان من انجام خواهد داد.(۱)

روایت دوّم: اباصلت (عبد السلام بن صالح

ص:۷۳

۱- غیبت نعمانی ، ص۲۳۶، باب۱۳، ح۲۵.

هروی) نقل می کنـد که از امام رضا علیه السـلام پرسـیدم: حضـرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف وقتی قیام کند اوّلین اقدام ایشان در میان دشمنان چیست؟ امام فرمود:

یبدأ ببنی شیبه(۱) و یقطع أیـدیهم لأنهم سـرّاق بیت الله عز و جل(۲)؛ آغاز کار او از بنی شـیبه است و دسـتان آنان را می برد، زیرا آنان دزدان خانه خدای بلند مرتبه هستند.

ج. اصلاح بنای مساجد

سیره پیـامبر گرامی اسـلام صـلی الله علیه و آله و سـلم و اهـل بیت علیهم السـلام سـادگی و بی آلایش بودن مساجـد است. در مقدمه کتاب بیان شد که رسول اکرم صـلی الله علیه و آله و سـلم برای ساده ماندن مسـجد النبی مثال به سایبان حضرت موسی علیه السـلام زدند وفرمودند: «عریشـی کعریش موسـی علیه السلام » در حدیثی که از وجود نازنین ایشان صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده، درباره سادگی مساجد آمده است:

ص:۷۴

۱- مقصود از بنی شـیبه پرده داران کعبه هستند که از آن زمان تاکنون کلید داری کعبه در دست آنان می باشد. ر.ک: کعبه و مسجد الحرام در گذر تاریخ، ص۱۲۹.

۲- علل الشرائع ، ج۱، ص۲۲۹، باب۱۶۴، ح۱.

لا تزخرفوا مساجدکم کما زخرفت الیهود و النصاری بیعهم (۱)؛ مساجد خود را آنگونه که یهودیان و مسیحیان معبدهای خود را زینت می کردند، نیارایید.

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نیز توجّه خاصی به سادگی و بی آلایش بودن پایگاه های مذهبی دارند به صورتی که وقتی انسان وارد مکان مذهبی می شود به جای جلب توجه نقش و نگارها و مشغول شدن به آنها معنویّت در او زنده شود و با حواسی جمع و توجه قلبی به یاد خدا بیفتد. برای نمونه به چند حدیث در این موضوع اشاره می شود.

حدیث اوّل: عمرو بن جمیع گوید: از امام محمّد باقر علیه السلام درباره نماز در مساجدی که دارای تصویر هستند پرسیدم. ایشان فرمود:

أَکرَهُ ذَلِک وَ لَکنْ لَا یَضُرُّکمْ ذَلِک الْیَوْمَ وَ لَوْ قَدْ قَامَ الْعَدْلُ رَأَیْتُمْ کیْفَ یُصْنَعُ فِی ذَلِک(۲)؛ من آن را خوش ندارم، ولی امروز برای شما ضرری ندارد، ولی وقتی عدل بر پا شود (و حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف قیام کند)، خواهید دید درباره این مطلب چگونه رفتار خواهد کرد.

ص:۷۵

۱- مستدرک الوسائل ، ج ۳، ص۳۷۱، ح ۳۸۱۰.

۲- کافی ، ج۳، ص۳۶۹، ح۶.

حدیث دوّم: محمد بن علی حلبی گوید: فردی از امام جعفر صادق علیه السلام درباره مساجد سقف دار سؤال کرد که آیا نماز خواندن در آنها کراهت دارد؟ امام فرمود:

نَعَمْ وَ لَكنْ لَا يَضُرُّكمُ الْيَوْمَ وَ لَوْ قَدْ كانَ الْعَدْلُ لَرَأَيْتُمْ كيْفَ يُصْنَعُ فِي ذَلِك؛(۱) بله؛ ولی امروز برای شما زیانی ندارد ولی وقتی عدالت حاکم شد خواهید دید چگونه با آنها رفتار خواهد کرد.»

حدیث سوّم: داود بن قاسم جعفری گوید: روزی در خدمت امام حسن عسکری علیه السلام بودم، حضرت فرمود:

إذا قام القائم عجل الله تعالی فرجه الشریف یهدم المنار و المقاصیر(۲) التی فی المساجد. فقلت فی نفسی: لأی معنی هذا فأقبل علیّ فقال: معنی هذا أنها محدثه مبتدعه لم یبنها نبی و لا حجه؛ هنگامی که قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف قیام کند، دستور می دهد مناره ها و

۱- تهذیب الأحکام ، ج۳، ص۲۵۳، باب۲۵، ح۱۵؛ کافی ، ج۳، ص۳۶۸، ح۴. روایت از جهت سند معتبر است.

۲- احتمال دارد مقصود از «مقاصیر» اتاق هایی باشد که در زمان خلفا وحاکمان اسلامی برای جدایی امام جماعت و محافظت از او در محراب مسجد می ساختند که فقط به وسیله پنجره ای امام جماعت با مأمومان ارتباط داشت.

ایوانهایی که در مساجد می سازند، را خراب کنند. پیش خود گفتم: چرا قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف چنین کاری می کند؟ ناگاه امام حسن عسکری علیه السلام رو به سوی من کرد و فرمود: معنایش این است که؛ اینها کارهای تازه و بدعت است و هیچ پیغمبری و امامی مساجد را این گونه بنا نکرده است(۱).

حدیث چهارم: از ابوبصیر از امام محمد باقر علیه السلام نقل شده است که فرمود:

إذا قام القائم عجل الله تعالی فرجه الشریف دخل الکوفه و أمر بهدم المساجد الأربعه حتی یبلغ أساسها و یصیرها عریشا کعریش موسی و تکون المساجد کلها جماء لا شرف لها کما کانت علی عهد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ...؛ هنگامی که قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف قیام کرد وارد شهر کوفه می شود و دستور ویرانی و ساخت بر شکل اوّلیه مسجد چهارگانه(۲) را می دهد و بر آنها سایبانی چون سایبان حضرت موسی علیه السلام قرار می دهد. و تمامی مساجد در آن زمان بدون کنگره و اشراف

۱- غیبت طوسی ، ص۲۰۶.

۲- مقصود از «مساجد اربعه» چهار مسجد محوری (مسجد الحرام، مسجد النبی صلی الله علیه و آله و سلم ، مسجد الاقصی، مسجد کوفه) است. توضیح بیشتر در قسمت « اصلاح مساجد محوری» به خواست خدای عزیز می آید.

و به حال ساده خواهند بود همان طور که در زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله بودند.(۱)

از این روایات استفاده می شود که بنای حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بر سادگی مساجد و یکپارچه بودن آن و حذف یا اصلاح چیزهای غیر ضروری و اضافی مانند مناره ها و ایوان هایی که مساجد را مانند قصر پادشاهان کرده است، می باشد و همچنین ایشان به دنبال ساختن مساجد بزرگ و وسیع است که در قسمت بعدی به روایت های در این موضوع اشاره می شود.

د. ساخت مساجد بزرگ

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف اهتمام زیادی به ساخت مساجد وسیع دارند. و در مکان های مختلف اقدام به ساخت مسجدهای بزرگ می کنند. برای نمونه چند حدیث که به این موضوع می پردازند بیان می شود.

حدیث اوّل: حبه عرنی گوید:

خَرَجَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام إِلَی الْحِیرَهِ فَقَالَ لَتَصِلَنَّ هَذِهِ بِهَذِهِ وَ أَوْمَی بِیَدِهِ إِلَی الْکوفَهِ وَ الْحِیرَهِ

۱- غیبت طوسی ، ص۴۷۵.

حَتَّی یُبَاعَ الذِّرَاعُ فِیمَا بَیْنَهُمَا بِدَنَانِیرَ وَ لَیُبْنَیَنَّ بِالْحِیرَهِ مَسْجِدٌ لَهُ خَمْسُمِائَهِ بَابٍ یُصَلِّی فِیهِ خَلِیفَهُ الْقَائِمِ عجل الله تعالی فرجه الشریف تَعَالَی فَرَجَهُ لِأَنَّ مَسْجِدَ الْکوفَهِ لَیَضِیقُ عَنْهُمْ وَ لَیُصَلِّیَنَّ فِیهِ اثْنَا عَشَرَ إِمَاماً عَدْلًا. قُلْتُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ! وَ یَسَعُ مَسْجِدُ الْکوفَهِ هَذَا الَّذِی تَصِفُ النَّاسَ یَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: تُبْنَی لَهُ أَرْبَعُ مَسَاجِدَ مَسْجِدُ الْکوفَهِ أَصْغَرُهَا وَ هَذَا وَ مَسْجِدَانِ فِی طَرَفَیِ الْکوفَهِ مِنْ هَذَا الْجَانِبِ وَ هَذَا الْجَانِبِ وَ أَوْمَی بِیَدِهِ نَحْوَ الْبَصْرِیِّینَ وَ الْغَرِیَّیْنِ؛ امیرمؤمنان علی علیه السلام به حیره رفت و فرمود: روزی برسد که این به آن وصل شود -در حالی که اشاره به کوفه و حیره می کرد- و در آن زمان یک ذراع میان آن دو به چند دینار فروخته می شود، و مسجدی در حیره بنا شود که دارای پانصد درب باشد و نماینده قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف در آن نماز می گزارد، زیرا در آن زمان مسجد کوفه برای آنها تنگ خواهد بود. و در مسجد کوفه دوازده پیشنماز عادل نماز می گذارند. گفتم: ای امیرمؤمنان؛ آیا مسجد کوفه در آن روز، گنجایش این همه جمعیت که توصیف می کنید را دارد؟ فرمود: چهار مسجد برای قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف ساخته می شود که مسجد کوفه کوچکترین

آنهاست. این مسجد(۱) و دو مسجد در دو طرف کوفه از این طرف و آن طرف، و با دست مبارک اشاره به بصره و کوفه و نجف کرد(۲).

حدیث دوّم: از ثابت بن هرمز از امام محمد باقر علیه السلام نقل شده است که فرمود:

یدخل المهدی الکوفه و بها ثلاث رایات قد اضطربت بینها فتصفو له فیدخل حتی یأتی المنبر و یخطب و لا یدری الناس ما یقول من البکاء و هو قول رسول الله صلی الله علیه و آله ؛ کأنی بالحسنی و الحسینی و قد قاداها فیسلمها إلی الحسینی فیبایعونه فإذا کانت الجمعه الثانیه قال الناس: یا ابن رسول الله الصلاه خلفک تضاهی الصلاه خلف رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم و المسجد لا یسعنا فیقول أنا مرتاد لکم فیخرج إلی الغری فیخط مسجدا له ألف باب یسع الناس علیه أصیص ...؛ حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف وارد کوفه می شود در حالی که سه گروه با هم کشمکش دارند، ولی در برابر او تسلیم می شوند. او وارد

۱- با توجه به بودن امیرمؤمنان علی علیه السلام در حیره مقصود ایشان از این مسجد، مسجد حیره است که با پانصد درب بنا می شود.

۲- تهذیب الأحکام ، ج۳، ص۲۵۳، باب۲۵، ح۱۹.

مسجد می شود و به منبر می رود و برای مردم خطبه می خواند. مردم از دیدن و شنیدن سخنان امام به قدری گریه می کنند که نمی فهمند ایشان چه می گوید و این است فرمایش رسول خدا عجل الله تعالی فرجه الشریف که فرمود: گویا دو نفر حسنی و حسینی را می بینم که پرچم را برافراشته اند و حسنی پرچم خود را به حسینی تسلیم می کند و همگان با حسینی بیعت می کنند. چون جمعه بعد فرا می رسد مردم به امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف می گویند: ای فرزند رسول خدا؛ نماز گزاردن پشت سر شما مانند نماز خواندن پشت سر رسول اکرم عجل الله تعالی فرجه الشریف است و مسجد گنجایش جمعیت ما را ندارد. حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف می فرماید: فکری برای شما خواهم کرد. سپس به سرزمین نجف می رود و نقشه مسجدی را می کشد که دارای هزار درب است و گنجایش همه مردم را دارد و ساختمان محکمی روی آن بنا می کند(۱).

حدیث سوم. مفضل بن عمر گوید: امام جعفر صادق علیه السلام فرمود:

إذا قام قائم آل محمد علیهم السلام بنی فی ظهر الکوفه مسجدا له ألف باب و اتصلت بیوت أهل

۱- غیبت طوسی ، ص۴۶۸.

الکوفه بنهری کربلاء؛ وقتی قائم آل محمد عجل الله تعالی فرجه الشریف قیام کند در پشت کوفه مسجدی می سازد که دارای هزار درب است و خانه های کوفه تا نهر کربلا گسترش پیدا می کنند(۱).

ه. اصلاح مساجد محوری

اشاره

تمامی مساجد خانه های خدای کریم در زمین محسوب می شوند و حضور در آنها به مهمانی خدا رفتن است؛ ولی در این میان، چهار مسجد (مسجد الحرام، مسجد النبی، مسجد کوفه، مسجد اقصی) نقش محوری دارند و به عنوان الگو برای مساجد دیگر محسوب می شوند. در حدیثی که امام رضا علیه السلام از پدران گرامیش علیهم السلام از امیرمؤمنان علی علیه السلام نقل می کند در توصیف این چهار مسجد می خوانیم:

أَرْبَعَهٌ مِنْ قُصُورِ الْجَنَّهِ فِی الدُّنْیَا الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ وَ مَسْجِدُ الرَّسُولِ صلی الله علیه و آله و سلم وَ مَسْجِدُ بَیْتِ الْمَقْدِسِ وَ مَسْجِدُ الْکوفَهِ؛(۲) چهار مکان از قصرهای بهشتی در دنیا هستند؛ مسجد

ص:۸۲

۱- ارشاد ، ج۲، ص ۳۸۰.

۲- امالی شیخ طوسی ، ص۳۶۹؛ وسائل الشیعه ، ج۵ ، ص۲۸۳ ، باب۵۷، ح۶۵۵۶.

الحرام و مسجد النبی صلی الله علیه و آله و سلم و مسجد بیت المقدس و مسجد کوفه.

حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نیز به این چهار مسجد نگاه ویژه ای دارند و بنابر روایتی یکی از اوّلین فرمان های ایشان پس از ورود به مرکز حکومت، یعنی کوفه، دستور به اصلاح این چهار مسجد خواهد بود.(۱) در این قسمت اشاره ای به اصلاحات حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نسبت به این مساجد می شود.

یکم. مسجد الحرام و مسجد النبی

درباره مسجد الحرام و کعبه و مقام ابراهیم در طول تاریخ تغییرهایی صورت گرفته،(۲) همچنین نسبت به مسجد النبی صلی الله علیه و آله و سلم تغییراتی

۱- از امام محمد باقر علیه السلام نقل شده است که فرمود: « إذا قام القائم عجل الله تعالی فرجه الشریف دخل الکوفه و أمر بهدم المساجد الأربعه حتی یبلغ أساسها و یصیرها عریشا کعریش موسی ... ؛ هنگامی که قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف قیام کرد وارد شهر کوفه می شود و دستور ویرانی و ساخت بر شکل اوّلیه مسجد چهارگانه را صادر می کند و بر آنها سایبانی چون سایبان حضرت موسی علیه السلام قرار می دهد.»، (بحارالأنوار ، ج۵۲، ص۳۳۳، باب۲۷، ح۶۱).
۲- برای آگاهی بیشتر ر.ک: کعبه و مسجد الحرام در گذر تاریخ .

انجام گرفته است.(۱) این تغییرات اگر باعث از میان رفتن سنت های پیامبران، از بین رفتن حالت معنوی آنان و تبدیل این مکان های مذهبی به قصرها همراه با ایوان ها و نقش و نگارهای رنگارنگ شده باشد و سادگی این مساجد مرکزی را از بین برده باشد توسط حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف اصلاح خواهند شد. در روایاتی اشاره به اصلاح این تغییرات و تبدیل آنها به شکل اوّلیه شده است که به برخی از آنها به شرح ذیل اشاره می شود.

حدیث اوّل. از ابوبصیر از امام جعفر صادق علیه السلام نقل شده است که فرمود:

إذا قام القائم عجل الله تعالی فرجه الشریف هدم المسجد الحرام حتی یرده إلی أساسه و حول المقام إلی الموضع الذی کان فیه و قطع أیدی بنی شیبه و علقها بالکعبه و کتب علیها هؤلاء سراق الکعبه؛(۲) وقتی قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف قیام کرد مسجد الحرام و اطراف مقام ابراهیم را بر اساس اوّل آن تبدیل خواهد کرد و دستان بنی شیبه را قطع و کنار کعبه آویزان می کند و بر آنها

۱- برای آگاهی بیشتر ر.ک: مدینه شناسی ، ج۱، ص۷۴.

۲- ارشاد ، ج۲، ص۳۸۳.

نوشته ای قرار می دهد که در آن است: اینان دزدان کعبه هستند.

حدیث دوّم. از ابوبصیر از امام جعفر صادق علیه السلام نقل شده است که فرمود:

القائم عجل الله تعالی فرجه الشریف یهدم المسجد الحرام حتی یرده إلی أساسه و مسجد الرسول صلی الله علیه و آله إلی أساسه و یرد البیت إلی موضعه و إقامه علی أساسه و قطع أیدی بنی شیبه السراق و علقها علی الکعبه؛ حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف مسجد الحرام را بر اساس اوّل آن تبدیل خواهد کرد و مسجد پیامبر صلی الله علیه و آله را بر اساس اوّل آن بنا خواهد کرد و خانه خدا را بر اساس اوّل آن باز می گرداند و دستان بنی شیبه دزد را می برد و کنار کعبه آویزان می کند(۱).

دوّم. مسجد کوفه

شهر مکّه حرم خدای رحیم و شهر مدینه حرم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و شهر کوفه حرم امیرمؤمنان علی علیه السلام است و مسجد کوفه در این شهر قرار دارد. بنابر آنچه از روایت های اهل بیت علیهم السلام استفاده می شود این مسجد دارای پیشینه تاریخی است و تعیین حدود و بنای

۱- غیبت طوسی ، ص۴۷۲.

ابتدایی آن توسط حضرت آدم علیه السلام انجام گرفته است و پیامبران بزرگ الهی در آن نماز گزارده اند.(۱)

یکی از نوسازی های حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نسبت به مسجد کوفه گزارش شده است که ایشان نسبت به اصلاح قبله آن اقدام خواهند کرد. در این قسمت به دو حدیث اشاره می شود:

حدیث اوّل. از اصبغ بن نباته نقل شده است که گوید: امیرمؤمنان علی علیه السلام به مسجد کوفه که در آن موقع با سفال و گل بنا شده بود رسید و فرمود:

ویل لمن هدمک و ویل لمن سهل هدمک و ویل لبانیک بالمطبوخ المغیر قبله نوح طوبی لمن شهد هدمک مع قائم أهل بیتی أولئک خیار الأمه مع أبرار العتره؛ وای بر کسی که تو را ویران می کند و وای بر کسی که خراب کردن تو را آسان می کند و وای بر آن کس که تو را بسازد در حالی که قبله نوح را تغییر دهد. و خوشا به حال کسی

۱- کافی ، ج ۳، ص ۴۹۰، ح ۱؛ من لا یحضره الفقیه ، ج ۱، ص ۲۳۰، ح ۶۹۱.

که موقع خراب کردن تو همراه قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف از خاندان من حاضر باشد. آنان نیکان امّت همراه خوبان عترت من هستند(۱).

حدیث دوّم. از حبه عرنی نقل شده است که گوید: امیرمؤمنان علی علیه السلام .فرمود:

کأنی أنظر إلی شیعتنا بمسجد الکوفه قد ضربوا الفساطیط یعلمون الناس القرآن کما أنزل أما إن قائمنا إذا قام کسره و سوی قبلته؛ گویا هم اکنون به شیعیانمان در مسجد کوفه می نگرم که خیمه ها زده اند و قرآن را بدان گونه که نازل شده است به مردم می آموزند، بدانید که قائم ما چون قیام کند آن مسجد را خواهد شکست و قبله آن را راست خواهد کرد(۲).

۱- غیبت طوسی ، ص۴۷۳.

۲- غیبت نعمانی ، ص۳۱۷، باب۲۱، ح۳ .

خاتمه: احیای مساجد در عصر حاضر

اشاره

ص:۸۹

در صدر اسلام مسجد به عنوان پایگاه امور مذهبی ، اجتماعی ، سیاسی ، اقتصادی و نظامی مسلمانان مطرح بود و از طریق آن در تمامی کارهای مردم یاد خداوند جلوه گر می شد. و در عصر دولت کریمه مهدوی توجّه خاصی به مساجد خواهد شد و آن به عنوان محلّ قیام ، سکونت ، حکومت و آموزش مطرح است. از نگاه معمار کبیر انقلاب اسلامی امام خمینی رحمه الله نیز مساجد جایگاه ویژه ای دارند قبل از بیان راهکارهای احیای مساجد در عصر حاضر چند سخن از بنیانگذار انقلاب اسلامی درباره اهمیت و نقش مساجد بیان می شود.

مساجد از نگاه امام خمینی رحمه الله

در اندیشه و گفتار امام خمینی رحمه الله مساجد دژهای محکم اسلام محسوب می شوند که نقش اساسی و پایگاهی برای پیروزی انقلاب

اسلامی داشته اند و نگهداری انقلاب بدون رونق آنها ممکن نیست. از نگاه ایشان مساجد مانند مسجدهای صدر اسلام باید مرکز امور مسلمانان باشد و باید تلاش شود تا مساجد پر رونق و محل رفت و آمد مسلمانان باشد. ایشان رونق مساجد را تکلیف نهادهای مختلف در کشور می دانند و از خلوت و بی رونق شدن مساجد احساس خطر می کنند. بنیان گذار انقلاب اسلامی از مسؤولان می خواهند که مساجد را ساده بنا کنند و مساجدی را که دارای زرق و برق هستند، به عنوان مساجد اسلام آمریکایی معرفی می کند. در این قسمت به چند سخن از سخنان گهربار ایشان درباره مساجد اشاره می شود.

درباره مرکز امور بودن مساجد

«پیغمبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم با آن وضعی که آن وقت داشت و بنده هایی که همه خاضع او شده بودند، توی مجلس وقتی می نشست نمی فهمید کسی، که کدام یک از آنها پیامبر است. عرب می گفت: کدام پیغمبر است؟ آن با اسم پیغمبر می گفت این. وضعش این طور بود که مجلسش مسجد بود. در مسجد بود و

همه کارهای بزرگ دنیا را هم مساجد انجام می دادند. و ما امیدواریم حالا هم مساجد ما برگردد به آن وقتی که مسجد، محلّ حل و عقد امور باشد، و مسجد محل نقشه های جنگ باشد، همه چیز باشد. و مسجدیها باشند که بتوانند کارها را به خوبی انجام بدهند.»(۱)

معرفی مساجد به عنوان دژهای محکم اسلام

«ملت مسلمان ما به مساجد در تمام بلاد رو آورند، و نهضت را از راه مساجد که دژهای محکم اسلام است، زنده نگه دارند، و با شعارهای اسلامی، نهضت را به پیش برند.»(۲)

«مسجد یک سنگر اسلامی است و محراب محل جنگ است، حرب است. این را می خواهند از دست شما بگیرند.»(۳)

مساجد پایه گذار و نگاهدار انقلاب اسلامی

«این مساجد است که این بساط را درست

۱- صحیفه امام ، ج ۱۷، ص۲۳۲.

۲- صحیفه امام ، ج ۹، ص۲۳۸.

۳- صحیفه امام ، ج ۱۳، ص۳۶۱.

کرد. این مساجد است که نهضت را درست کرد. در عهد رسول اللَّه هم، و بعد از آن هم تا مدتها، مسجد مرکز اجتماع سیاسی بود؛ مرکز تجییش جیوش بود. «محراب» یعنی مکان حرب؛ مکان جنگ: هم جنگ با شیطان، و هم جنگ با طاغوت. از محرابها باید جنگ پیدا بشود؛ چنانکه پیشتر از محرابها پیدا می شد، از مسجدها پیدا می شد. ای ملت؛ مسجدهای خودتان را حفظ کنید. ای روشنفکران؛ مسجدها را حفظ کنید، روشنفکر غربی نباشید. روشنفکر وارداتی نباشید. ای حقوقدانها؛ مسجدها را حفظ کنید. بروید به مسجد. نمی روید! این مسجدها را حفظ کنید تا این نهضت به ثمر برسد، تا مملکت شما نجات پیدا کند. خداوند ان شاء اللَّه این مسجدها را برای ما حفظ کند.»(۱)

ترس دشمن از مساجد

«اینها از مسجد می ترسند. من تکلیفم را باید ادا کنم، به شما بگویم. شما دانشگاهیها، شما دانشجوها، همه تان مساجد را بروید پر

۱- صحیفه امام ، ج ۸، ص ۶۰.

کنید. سنگر است اینجا. سنگرها را باید پر کرد.»(۱)

«نماز خوب، فحشا و منکر را از یک امّتی بیرون می کنـد. اینهایی که در این مراکز فساد کشـیده شـده انـد، اینها آن بی نمازها هستند. نمازخوان ها در مساجدند و مهیّایند برای خدمت. مسجدها را خالی نکنید. تکلیف است امروز. امروز یک روزی است اسـتثنایی. ما در یک مقطع از عصر واقع شده ایم که استثنایی است. ما با ذکر خدا، با اسم خدا پیش بردیم و نماز بالاترین ذکر خـداست. اگر در نماز کوتاهی بشود؛ هر کس بگویـد خوب من خودم تنهایی می روم توی خانه ام می خوانم، خیر نماز را در جماعت بخوانید. اجتماع باید باشد. مساجد را پر کنید. اینها از مساجد می ترسند.»(۲)

تکلیف دانستن حفظ و رونق مساجد

«نروید سراغ کارهای خصوصی خودتان و اختلافاتی که خودتان با هم دارید. نروید سراغ

۱- صحیفه امام ، ج ۱۲، ص۳۹۳.

۲- صحیفه امام ، ج ۱۲، ص۳۹۲.

این. مجهز باشید. مجهز باشید، همان طوری که در اوایل انقلاب بودید. حالا هم باشید و مسجدها را محکم نگه دارید و پر جمعیت کنید. من امروز باید بگویم که تکلیف است برای مسلمانها. حفظ مساجد امروز جزء اموری است که اسلام به او بسته است.»(۱)

ترس از بی توجهی به مساجد

«مساجد را پر کنید. اگر این مسجد و مرکز ستاد اسلام قوی باشد، ترس از فانتومها نداشته باشید. ترس از امریکا و شوروی و اینها نداشته باشید. آن روز باید ترس داشته باشید که شما پشت بکنید به اسلام. پشت کنید به مساجد.»(۲)

تاکید بر سادگی در ساخت مساجد

« ان شاء الله در کنار ساختن مصلّای تهران در ساختن بینش کفر ستیزی مسلمانان موفق باشید. ضمنا سادگی مصلّا باید یاد آور سادگی محلّ عبادت مسلمانان

ص:۹۵

۱- صحیفه امام ، ج ۱۳، ص ۲۰.

۲- صحیفه امام ، ج ۱۳، ص ۲۱.

صدر اسلام باشد و شدیدا از زرق و برق ساختمان های مساجد اسلام آمریکایی جلو گیری شود. خداوند تمامی دست اندرکاران بر پا کننده مساجد الله را تأیید فرماید. »(۱)

راهکارهای احیای مساجد

اشاره

امّا در زمان حاضر برای شکوفا شدن و مرکز امور مردم قرار گرفتن مساجد راهکارهایی به شرح ذیل می توان ارائه داد.

یکم. توجّه به مکان های مذهبی از جهت جغرافیایی

پایگاه های مذهبی در شهر سازی باید محور مکان های عمومی قرار داده شود، به صورتی که مرکز بودن آن ها در شهرها مشخص باشد. همانگونه که در گذشته این کار تا حدودی انجام می گرفت و مسجدهای جامع هر شهری مرکزیت برای آن شهر داشت. ولی این کار علاوه بر مساجد جامع که برای شهر و مراکز عمومی آن مرکزیت دارد، باید برای هر منطقه از شهر مسجدی در نظر

۱- صحیفه امام ، ج ۲۱، ص۱۸۸ .

گرفته شود که برای آن منطقه و مراکز عمومی و آموزشی آن مرکز باشد.

دوّم. توجّه به مکان های مذهبی از جهت پیرامونی

در هر منطقه مجموعه های عمومی که شامل مسجد، مراکز آموزشی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، پایگاه های بسیج و پارک و فضای سبز می شود در کنار هم تعبیه شوند. این کار فایده هایی دارد که به برخی از آن ها اشاره می شود:

فایده اوّل: دانش و تخصصی فایده دارد و از آن درست استفاده می شود که همراه تخصص ، ایمان باشد و انسان متخصص بداند مسیر درست استفاده از دانش چه مسیری است و از آن در راه رشد و تعالی هم نوعان و قرب الهی بهره گیرد و گرنه آسیب آن بیش از سود ش می باشد. در کنار هم قرار گرفتن مراکز دانش و ایمان باعث پیوند دوباره این دو و پرورش نیروهای آگاه و متعهّد می شود. این امر درباره سایر نهادها نیز صادق است و کنار مراکز ایمان قرار گرفتن آنها باعث رشد و بالندگی شان می شود.

فایده دوّم: قرار گرفتن پارک و فضای سبز

در هر منطقه در کنـار مراکز عمومی بـاعث برخورداری این مجـامع از هوای پـاکیزه و محیط با نشاط می شود. از نگاهی دیگر قرار گرفتن فضـای سبز در کنـار فضـای کـار و دانش و ایمـان بـاعث پالا‌یش پارک ها می شود و دیگر آنها محیط امنی برای معتادان و افراد فاسد نخواهند بود. و این خود کمک بزرگی برای سالم کردن فضای جامعه و کاسـتن از ناهنجاری ها است که افزون بر تباهی نسل جوان ، هزینه های سنگین بر دوش دولت اسلامی می گذارد.

فایـده سوّم: از فضـای مسـجد می توان برای محـلّ تجمّع مـدارس و سایر نهادها و برای گرد همایی های دیگر اسـتفاده کرد و دیگر لازم نیست هر کدام سالن اجتماعات جداگانه داشـته باشند. این امر علاوه بر صرفه جویی در هزینه ها باعث بهره برداری این مراکز از محیط معنوی مسجد می شود.

سوّم. توجّه به مکان های مذهبی از جهت ساختاری

مساجـد نیـاز به خرج هـای اضـافی و تزئینـات ندارنـد و هر چه سـاده تر باشـند معنویّت بیشتری خواهنـد داشت، همان طور که سفارش

اسلام و بزرگان دین است، یعنی مساجد وقتی این گونه با تجملات ساخته شوند علاوه بر طولانی شدن زمان ساخت، روح معنوی از آنها گرفته می شود و برای کارهای قرآنی و فرهنگی بودجه ای نمی ماند و آن هدفی که خدای علیم از بنای مساجد دارد محقق نمی شود. پس خوب است به جای هزینه های اضافی در تزئینات و ساختن مناره، فضای وسیعی برای مسجد در نظر گرفته شود و در کنار آن، مکانی مناسب بدون سقف تعبیه شود تا در زمان هایی که هوا مناسب است از آن مکان برای انجام مراسم مذهبی استفاده شود. و همچنین این هزینه ها را در ساخت کتابخانه و مراکز فرهنگی در کنار مساجد به کار گیرند.

چهارم. توجّه به مکان های مذهبی از جهت مدیریّت

مدیریّت مساجد بر اساس آموزه های قرآن(۱) بایـد در دست کسانی قرار گیرد که از جهت اعتقادی ایمان به خدا و معاد و از نظر عملی اهل برپایی نماز و بخشش و از لحاظ

۱- سوره توبه (۹)، آیه۱۸ .

روحی و روانی شجاع و نفوذ ناپذیر باشند. و اگر مدیریّت به نا اهلان سپرده شود مکان های مذهبی محلّی برای ترویج بی دینی، فساد، تفرقه میان مسلمانان و کمین گاه دشمنان اسلام برای فرو پاشی جامعه مسلمانان می شوند. بنابراین باید این ویژگی ها در امام جماعت و اداره کنندگان مسجد لحاظ شود.

پنجم. توجّه به مکان های مذهبی از جهت برنامه ها

محوریت در برنامه و آموزش های پایگاه های مذهبی و مراکز فرهنگی باید قرآن کریم باشد. پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم درباره این موضوع می فرماید: «انّما نصبت المساجد للقرآن؛(۱) همانا مساجد برای قرآن قرار داده شده اند.» بنابراین خوب است آموزش روخوانی، حفظ، تلاوت، مفاهیم، تفسیر و نحوه عمل به دستورهای قرآنی در مساجد به صورت نهادینه توسط مراکز فرهنگی و دینی برقرار شود.

۱- تهذیب الأحکام ، ج ۳، ص۲۵۹، ح۴۵. روایت از جهت سند معتبر است.

کتابنامه

۱.قرآن کریم.

۲.ابن بابویه(شیخ صدوق)، محمد بن علی، إعتقادات الإمامیه، قم، کنگره شیخ مفید، ۱۴۱۴ق.

۳.__________________، علل الشرایع، قم، مکتبه داوری، ۱۳۸۱ق.

۴.__________________، کمال الدین و تمام النعمه، قم، نشر اسلامی، ۱۴۲۹ق.

۵.__________________، معانی الاخبار، قم،نشر اسلامی، ۱۳۶۱ش.

۶.__________________، من لایحضره الفقیه، قم، نشر اسلامی، ۱۴۱۳ق.

۷.ابن طاووس، علی بن موسی، اللهوف علی قتلی الطفوف، تهران، جهان، ۱۳۴۸ش.

۸.ابن قولویه، جعفر بن محمد، کامل الزیارات، نجف اشرف، دار المرتضویه، ۱۳۵۶ش.

ص:۱۰۱

۹.ابن نعمان (شیخ مفید)، محمد بن محمد، الارشاد، قم ، کنگره شیخ مفید، ۱۴۱۳ق.

۱۰.ابن هاشم، علی بن ابراهیم، تفسیر قمی، قم، مؤسسه دارالکتاب، ۱۴۰۴ق.

۱۱.حرّ عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، قم، مؤسسه آل البیت، ۱۴۰۹ق.

۱۲.حسکانی، عبید الله بن عبدالله، شواهد التنزیل لقواعد التفضیل، تهران، نشر فرهنگ اسلامی، ۱۴۱۱ق.

۱۳.خوئی، سید ابوالقاسم، معجم رجال الحدیث، بی جا، بی نا، ۱۴۱۳ق.

۱۴.راغب أصفهانی، حسین بن محمد، مفردات ألفاظ القرآن، بیروت - دمشق، دار القلم - الدار الشامیه، ۱۴۱۲ق.

۱۵.شریف الرضی، محمد بن حسین، نهج البلاغه (للصبحی صالح)، قم، هجرت، ۱۴۱۴ ق.

۱۶.شیخ بهایی، محمد بن حسین، مفتاح الفلاح، بیروت، دار الأضواء، ۱۴۰۵ق.

۱۷.شیخ طوسی، محمد بن الحسن، الأمالی، قم، دار الثقافه، ۱۴۱۴ق.

۱۸.______________، التبیان فی تفسیر القرآن، بیروت، داراحیاء التراث العربی.

۱۹.______________، تهذیب الأحکام، تهران، دارالکتب اسلامیّه، ۱۴۰۷ ق.

ص:۱۰۲

۲۰.________________، الغیبه، قم، دار المعارف الإسلامیه، ۱۴۱۱ق.

۲۱.________________، الفهرست، عراق، مکتبه المرتضویه، بی تا.

۲۲.صاحب بن عباد، إسماعیل بن عباد، المحیط فی اللغه، بیروت، عالم الکتاب، ۱۴۱۴ق.

۲۳.صفار، محمد بن حسن، بصائر الدرجات، قم، مکتبه آیه الله المرعشی النجفی، ۱۴۰۴ ق.

۲۴.طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، قم، نشر اسلامی، ۱۴۱۷ق.

۲۵.طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الأخلاق، قم، شریف رضی، ۱۴۱۲ق.

۲۶.________________، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، تهران، ناصر خسرو، ۱۳۷۲ش.

۲۷.طریحی، فخر الدین بن محمد، مجمع البحرین، تهران، مرتضوی، ۱۳۷۵ش.

۲۸.عزیزی، عباس، فضایل و آثار مسجد، قم، نبوغ، ۱۳۷۶ش.

۲۹.عیاشی، محمد بن مسعود، کتاب التفسیر، تهران، چاپخانه علمیه، ۱۳۸۰ق.

۳۰.فراهیدی، خلیل بن أحمد، کتاب العین، قم، نشر هجرت، ۱۴۰۹ق.

۳۱.فخرالدین رازی، محمد بن عمر، مفاتیح الغیب، بیروت، داراحیاء التراث العربی، ۱۴۲۰ق.

ص:۱۰۳

۳۲.قرائتی محسن، تفسیر نور، تهران، مرکز فرهنگی درسهایی از قرآن، ۱۳۸۳ش.

۳۳.کردی ملکی، محمد طاهر، کعبه و مسجد الحرام در گذر تاریخ، مترجم: اهادی انصاری، تهران، مشعر، ۱۳۸۷ش..

۳۴.کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران، دارالکتاب اسلامیه، ۱۴۰۷ ق.

۳۵.مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، بیروت، دار إحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.

۳۶.مدنی شیرازی، علی خان بن أحمد، الطراز الأول و الکناز، مشهد، مؤسسه آل البیت علیهم السلام ، ۱۳۸۴ش.

۳۷.مرتضی عاملی، سید جعفر، الصحیح فی سیره النبی الاعظم، قم، مؤلّف، ۱۴۰۳ق.

۳۸.مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران، دار الکتب الإسلامیه، ۱۳۷۴ش.

۳۹.موسوی خمینی، روح الله، صحیفه امام، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله، بی تا.

۴۰.نجاشی، احمد بن علی، رجال نجاشی، قم، نشر اسلامی، ۱۴۰۷ق.

۴۱.نعمانی، محمد بن ابراهیم، الغیبه، تهران، مکتبه الصدوق، ۱۳۹۷ق.

۴۲.نوبهار، رحیم، سیمای مسجد، قم، مؤلف، ۱۳۷۳ش.

۴۳.______________________، کوی دوست، قم، دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی، ۱۳۷۶ش.

۴۴.نوری، حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل، قم، مؤسسه آل البیت علیهم السلام ، ۱۴۰۸ق.

۴۵.نجفی، سید محمد باقر، مدینه شناسی، تهران، مشعر، ۱۳۸۷ش.

نرم افزارها

۴۶.نرم افزار نور.

نرم افزار اهل بیت علیهم السلام .

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ یَسْتَوِی الَّذِینَ یَعْلَمُونَ وَالَّذِینَ لَا یَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹